

บทที่ 1

บทนำ

บทนำในการศึกษาวิจัยนี้ครอบคลุม ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา อัลกุรอาน อัล-หะดีษ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง คำถามในการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย กรอบแนวคิดในการวิจัย สมมติฐานการวิจัย ข้อตกลงเบื้องต้น สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะ และข้อจำกัดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

สังคมโลกยุคปัจจุบันได้พัฒนาสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นยุคสมัยที่บุคคลต่างตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนศาสนาอิสลามที่ได้เรียกร้องมนุษย์ให้ปฏิรูปสังคมด้วยความรู้มาอย่างช้านาน คำสอนพื้นฐานของศาสนาอิสลามจึงส่งเสริมให้มนุษย์เรียนรู้และใช้สติปัญญา ในการพินิจวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมภายใต้กรอบแนวคิดที่ไม่ขัดแย้งกับหลักการศาสนา อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของยุคสมัยทำให้กระบวนการศึกษาเรียนรู้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทำให้การเข้าถึงความรู้ของคนในยุคสมัยนี้มีความรวดเร็ว จึงเป็นโจทย์สำคัญของผู้เรียนในยุคนี้ที่ต้องพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนเองให้เท่าทันความเจริญก้าวหน้าของสังคมและเรียนรู้ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

การสร้างผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเรียนรู้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าของยุคสมัยจึงเป็นภารกิจสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่อดีตกาลแนวคิดการจัดการเรียนรู้ในมิติคำสอนศาสนาอิสลามมีจุดมุ่งหมายสร้างผู้เรียนที่มีความสมดุลในด้านสติปัญญา ร่างกาย และจิตวิญญาณ เราจึงพบว่าคำสอนอิสลามได้สนับสนุนให้มุสลิมใช้ชีวิตอยู่กับการเรียนรู้และพัฒนาตนเองด้วยการแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา (Hasan Langgulung, 2003; Zafar Alam, 2003; Muhamad 'Atiyah Al-Ibrashi, 1967) ซึ่งในคัมภีร์อัลกุรอานอัลลอฮ์ ﷻ ได้ส่งเสริมให้มนุษย์ไฝหาคำตอบในสิ่งที่ยังไม่รู้โดยการถามผู้ที่เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า

﴿...فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾

(الأنبياء: 7; النحل: 43)

ความว่า “ดั่งนั้น พวกเจ้าจงถามบรรดาผู้รู้ หากพวกเจ้าไม่รู้”

(ส่วนหนึ่งจาก อัล-อันบิยาอ: 7 และ อันนัหลุ: 43)

อัลลอฮ์ ﷻ ได้เน้นย้ำตัวบทที่มีใจความเดียวกันนี้สองตำแหน่งในสุเราะฮ์อันบิยาอ โองการที่ 7 และสุเราะฮ์อันนัหลุ โองการที่ 43 ซึ่ง Sayyid Abul A'ala Maududi (1972) ได้อธิบาย คำว่า “ผู้รู้” ในโองการนี้ว่าหมายถึง ชาวคัมภีร์และผู้ทรงความรู้คนอื่นๆ ที่ถึงแม้ว่าไม่ได้เป็นนักปราชญ์แต่ก็มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ เพียงพอที่จะไขข้อสงสัยได้ กล่าวได้ว่าอิสลามส่งเสริมให้มุสลิมสร้างบุคลิกภาพแห่งการเป็นบุคคลที่ใฝ่เรียนรู้และเชื่อมโยงความรู้กับความต้องการของสังคม นอกจากนี้ โองการแรกที่ได้ถูกประทานลงมาในอัลกุรอาน¹ อัลลอฮ์ ﷻ ก็เริ่มต้นด้วยการเชิญชวนมนุษยชาติสู่การเป็นประชาชาติแห่งนักเรียนรู้ ดังตัวบทที่ว่า

﴿أَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ﴾

﴿الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾

(العلق: 1-5)

ความว่า “จงอ่านด้วยพระนามของพระผู้อภิบาลของเจ้าผู้ทรงสร้าง ผู้ทรงบังเกิดมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่านเถิด และพระผู้อภิบาลของเจ้านั้นผู้ทรงเอื้อเพื่อเอื้อแผ่ยิ่ง ผู้ทรงสอนการใช้ปากกา² ผู้ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้³”

¹ อัลกุรอาน หมายถึง คัมภีร์ที่พระเจ้าทรงประทานให้แก่บิสมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งมุสลิมศรัทธาว่าเป็นคัมภีร์ฉบับสุดท้ายที่มีความสมบูรณ์ต่อจากคัมภีร์อินญีล (Bible) เป็นคัมภีร์ที่มาประมวลเนื้อหาของทุกคัมภีร์ที่พระเจ้าได้ทรงประทานมาก่อนหน้านี้ และเป็นคัมภีร์ที่ได้รับการรับรองว่าเที่ยงแท้และการประกันจากการถูกแก้ไขในทุกรูปแบบ

² กล่าวคือ เป็นความกรุณาอันยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ ﷻ ที่เริ่มต้นสร้างมนุษย์จากสิ่งที่ไม่มีความค่าอะไรเลย และพระองค์ได้ทรงยกเกียรติสูงสุดให้แก่มนุษย์ ด้วยการให้ความรู้ และทรงสอนมนุษย์ถึงศิลปะการเขียนโดยใช้ปากกา ซึ่งปากกาได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแพร่ความรู้ (Sayyid Abul A'ala Maududi, 1972)

(อัล-อะลัก: 1-5)

จากหลักฐานข้างต้น จึงกล่าวได้ว่าศาสนาอิสลามให้คุณค่ากับการอ่านเป็นอย่างดี เพราะถือเป็นปัจจัยตั้งต้นของการเรียนรู้ในทุกแขนงศาสตร์ Sayyid Abul A'ala Maududi (1972) ได้อธิบายเรื่องนี้เพิ่มเติมว่า เดิมทีแล้วมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ไม่มีความรู้เลย ดังนั้นองค์ความรู้ใดๆ ที่มนุษย์ได้รับล้วนเป็นของขวัญจากอัลลอฮ์ ﷻ และมนุษย์จะไม่สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ใดๆ ได้เลย หากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ไม่เปิดเผยหรือเบิกทางให้แก่เขา ซึ่งตัวบทอัลกุรอานในสุเราะฮ์ อัล-บะเกาะเราะฮ์ (โองการที่ 255) ได้ขยายความถึงเรื่องนี้ความว่า “และมนุษย์ไม่สามารถเข้าใจความรู้ของพระองค์ได้ เว้นแต่ว่าพระองค์จะทรงเปิดเผยให้” ดังนั้น วิทยาการความก้าวหน้าใดๆ ที่มนุษย์พึงได้ค้นพบก็เนื่องจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ประทานความรู้ให้แก่เขา มนุษย์จึงเป็นสิ่งมีชีวิตเดียวที่ต้องสืบเสาะหาความรู้เพื่อการพัฒนาตนเองและสนองโองการของผู้สร้างอยู่ตลอดชีวิต

ปัจจุบันจะพบว่าพัฒนาการทางเทคโนโลยีเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเชื่อมต่อองค์ความรู้ การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ของผู้เรียนยุคนี้จึงไม่ต้องใช้ความพยายามอย่างมากเหมือนผู้เรียนในอดีต โดยสามารถเรียนรู้ผ่านหลักสูตรการเรียนออนไลน์ แอปพลิเคชัน (Application) ยูทูป (YouTube) และการศึกษาตามอัธยาศัยรูปแบบต่างๆ เป็นต้น นักวิชาการคนสำคัญ เกียรติศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2551) ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า โลกแห่งการเรียนรู้ที่ไร้พรมแดนเช่นในปัจจุบัน ได้บีบคนยุคนี้ให้เข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งหากบุคคล สังคม หรือสถาบันการศึกษาสามารถปรับตัวให้สอดคล้องและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ ก็จะสามารถนำพาตนเองสู่ความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน กระนั้นก็ตาม เทคโนโลยีเหล่านี้ก็มาพร้อมกับภัยคุกคามที่น่าเป็นห่วงเช่นกัน เนื่องจากความรู้ที่มากมายไร้พรมแดนเหล่านี้ประกอบไปด้วยความหลากหลายทางคุณค่าและคุณประโยชน์ มีการปะปนไปด้วยองค์ความรู้ที่ไม่เป็นประโยชน์และองค์ความรู้ที่มีคุณค่าอันน้อย แนวคิดการพัฒนาผู้เรียนยุคนี้จึงต้องปลูกฝังให้มีพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ควบคู่กับทักษะในการกลั่นกรองความรู้ที่จะสร้างประโยชน์ต่อตนเองและสังคม (วิจารณ์ พานิช 2557; เกียรติศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ 2556) มิเช่นนั้นความก้าวหน้าของเทคโนโลยีก็อาจกลายเป็นกับดักให้ผู้เรียนติดพันยุ่งเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ ฉะนั้นปัญหาของผู้เรียนในยุคปัจจุบันจึงไม่ใช่การขาดทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ แต่เป็นการขาดในส่วนองทักษะที่จะเสริมสร้างพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

พฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ (Active Learning Behavior) เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมุ่งมั่นและกระตือรือร้นสนใจเรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เสมอ โดยมีพฤติกรรมบ่งชี้ที่อาจสังเกตได้จากการเป็นคนช่างสังเกต ช่างคิด มีความพยายาม และมีความตั้งใจและรับผิดชอบในการเรียนรู้ พฤติกรรมดังกล่าวนี้ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Cognitive Learning Theory) ของ Bandura (1986) กล่าวว่า มีสาเหตุมาจากการปฏิสัมพันธ์ของบุคคลและสิ่งแวดล้อม มีความเป็นพลวัต โดยผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกัน นอกจากนี้ การมีพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้อย่างดีเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในทุกช่วงวัย ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ที่มีวิสัยทัศน์ส่งเสริมให้คนไทยให้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้คนไทยยุคใหม่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และมีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ในบุคคลใดๆ สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นมาได้จากงานวิจัยที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ที่ผ่านมา ค้นพบว่า มีปัจจัยต่างๆ ในระดับครอบครัว ระดับสถาบันการศึกษา และระดับสังคม เข้ามาเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ในผู้เรียนหลากหลายตัวแปร ประกอบด้วย ปัจจัยด้านสถานการณ์แวดล้อม (Situational factors) ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม บรรยากาศห้องเรียน การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน (Vygotsky, 1978; ดุจเดือน พันธุนาวิณ, 2550; วันเพ็ญ โพธิ์พูน, 2555) ปัจจัยด้านคุณลักษณะเดิมภายในบุคคล (Psychological Traits) ได้แก่ การมีลักษณะมุ่งอนาคต การมีแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ การมีนิสัยรักการอ่าน ความอยากรู้อยากเห็น (Shale & Keith, 2001; Owusu & Larson, 2014) ปัจจัยด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ (Organismic Interaction) ได้แก่ การรับรู้ความสามารถตนเอง เจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ความเชื่ออำนาจในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง (ดุจเดือน พันธุนาวิณ, 2549; นีออน พิณประดิษฐ์ และคณะ, 2549) และปัจจัยด้านลักษณะทางชีวสังคม (Biological) อาทิ เพศ ระดับการศึกษาของบิดามารดา ลักษณะทางอาชีพของบิดามารดา และลักษณะทางเศรษฐกิจของครอบครัว (วัชรารณ อมรศักดิ์, 2556; ดลฤดี สุวรรณศิริ, 2550) โดยตัวแปรทั้งหมดนี้ล้วนเป็นสาเหตุที่มีความเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ในผู้เรียนทั้งสิ้น

แม้ว่าการศึกษาปัจจัยระดับสาเหตุที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ในผู้เรียน จะไม่สามารถย้อนกลับไปแก้ไขอดีตที่ผู้เรียนได้รับการหล่อหลอมมาได้ แต่ในมิติของพฤติกรรมศาสตร์การได้ทราบถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมในด้านจิตใจ สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม จะช่วยให้ทราบถึงแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับที่มาในระดับสาเหตุ และจะมีส่วนผลักดันให้ผู้เกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องนี้ เพื่อให้การเสริมสร้างผู้เรียนในยุคต่อไปได้รับการพัฒนามากยิ่งขึ้น Pascarella and Terenzini (1991) และ Ambrose et al., (2010)

กล่าวว่า แม้ว่าเราไม่สามารถควบคุมกระบวนการพัฒนาของพฤติกรรมการเรียนรู้ในผู้เรียนได้ แต่อย่างน้อยการได้เข้าใจกระบวนการและที่มาของพฤติกรรมนี้ ช่วยให้ผู้สอนสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการพัฒนาทางสังคม อารมณ์ และสติปัญญาของผู้เรียนได้ นอกจากนี้ Bellanca and Brandit (2010) ได้กล่าวว่า การพัฒนาผู้เรียนให้มีพฤติกรรมเรียนรู้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 จะช่วยเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีความใฝ่เรียนรู้ มีความสามารถคิดแก้ปัญหา ตลอดจนสื่อสารและทำงานกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทักษะเหล่านี้มีความสำคัญต่อผู้เรียนทุกคนและไม่ได้ถูกจำกัดแค่บางกลุ่มสาขา ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาในทุกสาขาวิชาจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรอิสลามศึกษามีความโดดเด่นในด้านการสร้างผู้เรียนให้มีความรู้ควบคู่คุณธรรมและเชื่อมั่นในศรัทธาอันบริสุทธิ์ การจัดการศึกษาอิสลามในทุกระดับจึงเน้นการเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตที่มีความสมดุล และยกระดับความเป็นมนุษย์ของทุกคนสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Ismail Lutfi Japakiya, 2011; อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2558) แต่ถึงกระนั้น การจัดการเรียนรู้ในสาขาอิสลามศึกษาก็เป็นหนึ่งในหลายสาขาวิชาที่จำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการปฏิรูปให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย เนื่องจากอิสลามศึกษาเป็นสาขาวิชาที่ผลิตบัณฑิตที่รองรับการมีหน้าที่หลากหลายสถานะในสังคม กลุ่มคนเหล่านี้จะเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนสถาบันทางศาสนาอิสลามทั้งในระดับพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และในระดับประเทศ การจัดการเรียนการสอนในสาขาอิสลามศึกษา จึงไม่ได้เป็นเพียงรูปแบบการเรียนที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิกในสังคมหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงไปยังความเชื่อความศรัทธาต่อศาสนา และมีความสำคัญต่อความยั่งยืนของสังคมในอนาคต (จารูว์จัน สองเมือง, 2558) ดังนั้น จึงจำเป็นต้องส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของตนให้มีพฤติกรรมเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความก้าวหน้าของยุคสมัย

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ในตัวผู้เรียนจึงเป็นโจทย์สำคัญ อันจะเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปปรับใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะในบริบทสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการศึกษาครั้งนี้จะใช้กรอบแนวคิดหลักจากทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) ของ Endler and Magnusson (1977) ซึ่งเป็นทฤษฎีทางสังคมที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง เป็นกรอบแนวทางในการศึกษาและบูรณาการกับแนวคิดการส่งเสริมใฝ่เรียนรู้ในมิติคำสอนศาสนาอิสลามเพื่อให้นักศึกษามีความครอบคลุมและสอดคล้องกับบริบทมากยิ่งขึ้น ซึ่งการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมผู้เรียนทางด้านจิตใจ สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม ภายใต้บริบททางศาสนาที่มีความเฉพาะอย่างสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะช่วยให้สามารถเข้าใจระบบของพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ในผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยยังไม่พบว่ามี การนำทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยมมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียนในบริบทการ จัดการศึกษาอิสลามในระดับอุดมศึกษาของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมไปถึงยังไม่พบว่าการ ศึกษาวิจัยที่เป็นรูปแบบการพัฒนาโมเดลของปัจจัยเชิงสาเหตุลักษณะดังที่กล่าวข้างต้น ดังนั้น เพื่อ เป็นการสำรวจตัวบ่งชี้และยืนยันว่ามีตัวแปรใดบ้างที่ส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ในผู้เรียน และเพื่อให้คณาจารย์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้นำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการสนับสนุนศักยภาพการ เรียนรู้ของผู้เรียน การศึกษาเรื่องนี้จึงเป็นประเด็นทางการศึกษาที่สมควรมีการศึกษาวิจัยอย่าง รอบคอบ อันจะสามารถเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสอดคล้องกับการ เปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและบริบทของผู้เรียนต่อไป

1.2 อัลกุรอาน อัล-หะดีษ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาผู้เรียนให้มีพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้เป็นแนวคิดทางการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น สามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับความพร้อมของผู้เรียนและปัจจัย เอื้ออำนวยของแต่ละยุคสมัย ซึ่งการพัฒนาพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ตามแนวคิดอิสลามจำเป็นต้องมี รากฐานมาจากหลักคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอานอันเป็นธรรมนูญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และ อัลหะดีษอันแบบอย่างจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ท่านได้เคยอบรมสั่งสอนบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ โดย รายละเอียดของตัวบทในอัลกุรอาน อัล-หะดีษ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

1.2.1 อัลกุรอาน

การเรียนรู้สามารถยกระดับสถานภาพ ในตอนหนึ่งของคัมภีร์อัลกุรอานอัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวถึงสถานภาพของบรรดาผู้ที่มุ่งมั่นแสวงหาความรู้ ว่าบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความยำเกรงต่อ พระองค์อย่างแท้จริง ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า

﴿... إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ﴾

(ฟาฏร: 28)

ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้ที่มีความรู้จากปวงบ่าวของพระองค์เท่านั้นที่ เกรงกลัวอัลลอฮ์ แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงอำนาจ ผู้ทรงอภัยเสมอ”

(ส่วนหนึ่งจาก ฟาฏีร์: 28)

การอ่าน โองการแรกที่ได้ถูกประทานลงมายังโลกนี้ ได้ส่งเสริมให้มนุษยชาติมุ่งพัฒนาตนเองด้วย “การอ่าน” เพราะการอ่านถือเป็นปัจจัยตั้งต้นของการเรียนรู้ในทุกแขนงศาสตร์ และเพื่อส่งเสริมให้ผู้ที่เป็นมุสลิมพัฒนาตนเองสู่การเป็นประชาชาติที่รักการอ่าน และสถาปนาสังคมมุสลิมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ดังโองการที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้กล่าวว่า

﴿أَفْرَأَ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ عَلَقٍ أَفَرَأَىٰ أَلَّا كَرُمَ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾

(العلق: 1-5)

ความว่า “จงอ่านด้วยพระนามของพระผู้อภิบาลของเจ้าผู้ทรงสร้าง ผู้ทรงบังเกิดมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่านเถิด และพระผู้อภิบาลของเจ้านั้นผู้ทรงเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ยิ่ง ผู้ทรงสอนการใช้ปากกา ผู้ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้”

(อัล-อะลัก: 1-5)

การค้นคว้าหาความรู้ อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงสอนสั่งให้มนุษย์ค้นคว้าหาคำตอบในสิ่งที่ยังไม่รู้โดยการถามผู้ที่เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ครอบคลุมความรู้ในทางโลกและทางศาสนา และในอีกโองการหนึ่งในสุเราะฮ์อัล-อิสเราะฮ์ พระองค์ทรงไม่อนุญาตให้มนุษย์ดำรงชีพอยู่ในสภาพที่ขาดความรู้ เนื่องจากอวัยวะต่างในร่างกายที่พระองค์ประทานแก่เรานั้น ก็ต้องถูกสอบสวนว่าได้ถูกนำไปใช้ในการเรียนรู้เพื่อใครครวญด้วยหรือไม่ ดังที่พระองค์ตรัสว่า

﴿...فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾

(الأنبياء: 7; النحل: 43)

ความว่า “ดังนั้น พวกเจ้าจงถามบรรดาผู้รู้เถิด หากพวกเจ้าไม่รู้”

(ส่วนหนึ่งจาก อันบิยาอ: 7 และ อันนัหลุ: 43)

﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ ۚ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ
كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا﴾

(الإسراء: 36)

ความว่า “และอย่าติดตามสิ่งที่เจ้าไม่มีความรู้ในเรื่องนั้น แท้จริงหู และตา และหัวใจ ทุกสิ่งเหล่านั้นจะถูกสอบสวน”

(อัล-อิสรเราะฮ์: 43)

การถ่อมตนและอดทนในการเรียนรู้ ในสุเราะฮ์อัล-กะฮอฟ ซึ่งเป็นเรื่องราวของท่านนบีมุซา⁴ ﷺ และท่านนบียอห์นาคิฏร⁵ ﷺ เรื่องราวของทั้งสองเป็นบทเรียนที่ดีในเรื่องการถ่อมตน และอดทนในการเรียนรู้ดังที่กล่าวว่า

﴿قَالَ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَعْصِي لَكَ أَمْرًا﴾

(الكهف: 69)

ความว่า “เขากล่าวว่า “หากอัลลอฮ์ทรงประสงค์ท่านจะพบฉันเป็นผู้อดทน และฉันจะไม่ฝ่าฝืนคำสั่งของท่าน”

(อัล-กะฮอฟ: 69)

การแบ่งปันการเรียนรู้ มารยาทสำคัญอีกประการหนึ่งของการศึกษาหาความรู้คือการแบ่งปันแก่ผู้อื่น ดังที่โองการหนึ่งในสุเราะฮ์อัล-มูญาดละฮ์ อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวถึงบรรดาผู้มาร่วมตัวเพื่อศึกษาหาความรู้ว่าให้พวกเขาขยับที่นั่งแบ่งปันพื้นที่ให้แก่ผู้ที่มาภายหลัง ดังโองการต่อไปนี้

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ
اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انشُرُوا فَانشُرُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا
الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾

(المجادلة: 11)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย เมื่อได้มีเสียงกล่าวแก่พวกเจ้าว่า จงหลีกที่ให้นั่งที่ชุมนุม พวกเจ้าก็จงหลีกที่ให้เขาเพราะอัลลอฮ์จะทรงให้ที่

⁴ ท่านนบีมุซา ﷺ เป็นบุตรของอิมรอน สิบเชื้อสายมาจากท่านนบียอห์นาคิฏร ﷺ กำเนิดที่มิครี (ประเทศอียิปต์ในปัจจุบัน) ในสมัยเจ้าเมืองผู้มีอำนาจเด็ดขาดนามว่าฟิเรอาน

⁵ ท่านนบียอห์นาคิฏร ﷺ เป็นบ่าวที่ดีของอัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้ที่มีความรู้อันเฉพาะ และได้ล่วงรู้ความลับของระบบของระบบการสร้างโลกและสรรพสิ่ง

กว้างขวางแก่พวกเจ้า (ในวันกิยามะฮฺ) และเมื่อมีเสียงกล่าวว่าจงลุกขึ้น ยืนจากที่ซุ่มนุมนั้น พวกเจ้าก็จงลุกขึ้นยืน เพราะอัลลอฮฺจะทรงยกย่อง เทอตเกียรติแก่บรรดาผู้ศรัทธาในหมู่พวกเจ้า และบรรดาผู้ได้รับความรู้ หลายชั้นและอัลลอฮฺทรงรอบรู้อย่างยิ่งในสิ่งที่พวกเจ้ากระทำ”

(อัล-มูญาตะละฮฺ: 11)

การใช้สติปัญญาใคร่ครวญ การใคร่ครวญและไตร่ตรองในสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะทำให้มีความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างลึกซึ้ง อัลกุรอานจึงได้เรียกร้องให้มนุษย์คิดใคร่ครวญถึงการกระทำและพฤติกรรมต่างๆ ในโลกนี้ เพื่อให้มนุษย์มีความเข้าใจที่ถ่องแท้ในการดำเนินชีวิตตามครรลองศาสนา อย่างมีเป้าหมาย เช่นเดียวกันการเรียนรู้อะไรก็ตามก็จำเป็นต้องควบคู่กับการใช้สติปัญญาในการใคร่ครวญจึงจะมีความเข้าใจที่ลึกซึ้ง ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَهْوٌ وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾

(الأنعام: 32)

ความว่า “และชีวิตความเป็นอยู่แห่งโลกนี้นั้นมิใช่อะไรอื่น นอกจากการเล่น และการเพลิดเพลินเท่านั้น และแน่นอนสำหรับบ้านแห่ง อาคีเราะห์ นั้นดียิ่งกว่า สำหรับบรรดาผู้ที่ยำเกรง พวกเจ้าไม่ใช้ปัญญาดอกหรือ?”

(อัล-อันอาม :32)

﴿ أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴾

(الغاشية: 17-20)

ความว่า “พวกเขาไม่พิจารณาดูอูฐดอกหรือว่า มันถูกบังเกิดมาอย่างไร? และยังท้องฟ้าบ้างหรือว่ามันถูกยกให้สูงขึ้นอย่างไร? และยังภูเขาบ้างหรือว่ามันถูกปักตั้งไว้อย่างไร? และยังแผ่นดินบ้างหรือว่ามันถูกแผ่ลาดไว้อย่างไร?”

(อัล-ฆอชิยะฮฺ :17-20)

วิทย์ปัญญาของการเรียนรู้ องค์ความรู้ทั้งหมดที่มีอยู่ในโลกนี้เป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งพระองค์จะมอบให้แก่ผู้ที่พระองค์ประสงค์ ดังนั้นมนุษย์จึงมีหน้าที่ในการขวนขวายเพื่อให้ได้มาซึ่งความดีงามจากความรู้ หนังสือตฟิฮฺรอัล-ญาละละฮฺ ได้อธิบายคำว่า الْحِكْمَةُ (อัลฮิกมะฮฺ) ว่า มีความหมายที่ครอบคลุมการมีความเข้าใจใน อัลกุรอาน อัลสุนนะฮฺ และองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ดังปรากฏในสุเราะฮฺอัลบะเกาะเราะฮฺ โองการที่ 269 ว่า

﴿يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ ۚ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾

(البقرة: 269)

ความว่า “พระองค์จะทรงประทานความรู้ให้แก่ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์ และผู้ใดที่ได้รับความรู้ แน่แน่นอนเขาก็ได้รับความความดีอันมากมาย และไม่มีใครจะรำลึก นอกจากบรรดาผู้ที่มีสติปัญญาเท่านั้น”

(อัลบะเกาะเราะฮฺ: 269)

1.2.2 อัล-หะดีษ

การเรียนรู้จากกรณีศึกษา ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เคยสอนบรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ในบางเรื่องด้วยการยกกรณีศึกษาหรือเหตุการณ์ตัวอย่างที่เคยเกิดขึ้นในอดีต เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ง่ายผ่านการคิดวิเคราะห์จากสถานการณ์ที่เคยเกิดขึ้นจริง เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยสาเหตุและเหตุผลของประเด็นนั้นๆ ดังที่ท่านได้ยกเหตุการณ์หนึ่งให้บรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ได้ร่วมกันเรียนรู้ ดังนี้

((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَمَا هُوَ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَالنَّاسُ مَعَهُ إِذْ أَقْبَلَ ثَلَاثَةٌ نَفَرٍ فَأَقْبَلَ اثْنَانِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَذَهَبَ وَاحِدٌ قَالَ فَوَقَفَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَّا أَحَدُهُمَا فَرَأَى فُرْجَةَ فِي الْخَلْقَةِ فَجَلَسَ فِيهَا وَأَمَّا الْآخَرُ فَجَلَسَ خَلْفَهُمْ وَأَمَّا الثَّلَاثُ فَأَذْبَرَ ذَاهِبًا فَلَمَّا فَرَغَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ عَنِ النَّفَرِ الثَّلَاثَةِ أَمَّا أَحَدُهُمْ فَأَوَى إِلَى اللَّهِ فَأَوَاهُ اللَّهُ وَأَمَّا الْآخَرُ فَاسْتَحْيَا فَاسْتَحْيَا اللَّهُ مِنْهُ وَأَمَّا الْآخَرُ فَأَعْرَضَ فَأَعْرَضَ اللَّهُ عَنْهُ))

(رواه البخاري 1989 : 66)

ความว่า “แท้จริงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในขณะที่ท่านนั่งอยู่ในมัสยิดพร้อมกับผู้คนที่นั่งอยู่กับท่าน ก็ได้มีชาย 3 คนเดินเข้ามา ชาย 2 คนได้เดินมุ่งตรงไปยังท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และอีก 1 คน เดินผ่านไป ชาย 2 คนนั่งอยู่กับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ชายคนหนึ่งได้เห็นที่นั่งว่างในหัลเกาะฮฺ เขาจึงได้นั่งในที่ดังกล่าว ส่วนอีก 1 คน ได้เดินไปนั่งด้านหลังพวกเขา และคนที่ 3 ได้เดินผละออกไป หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวได้ผ่านไป ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า ฉันจะแจ้งให้พวกท่านทราบถึงชายทั้ง 3 ประเภทสำหรับชายคนแรกเขาได้เข้าใกล้อัลลอฮฺ ﷻ และพระองค์ก็ได้เข้าใกล้เขา ส่วนคนที่ 2 เขารู้สึกละอาย พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ก็ทรงละอายแก่เขา และคนที่ 3 ได้ผินหลังต่อพระองค์ อัลลอฮฺ ﷻ จึงหันหลังให้แก่เขาเช่นกัน”

(al-Bukhārī, 1989: 66)

การสอนแบบมนทัศน์ การเรียนรู้ศาสนาเพื่อเสริมสร้างความศรัทธาในยุคสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในอดีตกาลนั้น บางสถานการณ์ท่านนบี ﷺ ก็สอนบรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ โดยการนำเสนอมนทัศน์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้า เพื่อให้บรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ได้ยึดมั่นและคิดวิเคราะห์ถึงสิ่งที่ต้องรับมือในอนาคต ดังที่มีหะดีษจากอิรบาฎ บิน สารียะฮฺ ﷺ เล่าว่า

((وَعَظَّنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا بَعْدَ صَلَاةِ الْعِدَاةِ مَوْعِظَةً بَلِيغَةً دَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ وَوَجَلَّتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ فَقَالَ رَجُلٌ إِنَّ هَذِهِ مَوْعِظَةٌ مُوَدِّعٌ فَمَاذَا تَعْمَلُونَ إِنِّي نَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ عَبْدٌ حَبِشِيٌّ فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ يَرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا وَإِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ فَإِنَّهَا صَلَاةٌ فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَعَلَيْهِ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمُهَدِّدِينَ عَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِدِ))

(رواه الترمذي، 1978 : 2676)

ความว่า “เช้าวันหนึ่งหลังละหมาดยามเช้า ﷺ ท่านเราะฮ์สุลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวเตือนพวกเราด้วยถ้อยคำที่ซาบซึ้งกินใจจนกระทั่งน้ำตาของพวกเราไหลรินและหัวใจของพวกเราเกิดความกลัว ชายผู้หนึ่งจึงกล่าว

ขึ้นว่า : นี่เป็นการเตือนของผู้ต้องการอำนาจ ยังมีอะไรอีกไหมที่ท่านเราะสุลุลลอฮฺ ﷺ จะสั่งเสียพวกเรา? ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า : ฉันขอสิ่งพวกเจ้าให้เกรงกลัวต่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ จงเชื่อฟังและภักดีต่อผู้ปกครอง ถึงแม้เขาเป็นทาสผิวดำชาวหะบะซี (เอธิโอเปีย) ก็ตาม ดังนั้น แท้จริงแล้ว ผู้หนึ่งผู้ใดก็ตามที่มีชีวิต (หลังจากการตายของฉัน) เขาจะได้เห็นความขัดแย้งเกิดขึ้นอย่างมากมาย และพวกเจ้าจงระวังการอุทริสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาในศาสนา เพราะสิ่งใหม่ๆ นั้นเป็นการหลงผิด เมื่อพวกเจ้าคนหนึ่งคนใดพบกับสิ่งที่เกิดขึ้นในยุคนี้ ดังนั้น เขาจงยึดมั่นอย่างแน่วแน่ในสุนนะฮฺของฉัน และสุนนะฮฺของบรรดาคุละฟาอ์รอรอซิดีนที่ได้รับทางนำ พวกเจ้าจงกัดมันไว้ด้วยฟันกราม (ยึดมั่นไว้ให้เหนียวแน่น)”

(al-Tarmidhī, 1978: 2676)

การสอนอย่างมีลำดับขั้นตอน การเรียนรู้ในบางเรื่องจำเป็นต้องสอนอย่างมีลำดับขั้นตอน ผู้สอนจำต้องเรียบเรียงการถ่ายทอดเนื้อหาส่วนที่ง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก เพื่อให้ผู้รับสามารถเข้าใจและเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวแนะนำแก่มุอาซ ﷺ อย่างเป็นทางการก่อนที่เขาจะเดินทางไปเผยแผ่ศาสนาอิสลามยังประเทศเยเมน โดยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้สอนสั่งให้มุอาซ ﷺ ว่า

((إِنَّكَ سَتَأْتِي قَوْمًا أَهْلَ كِتَابٍ فَإِذَا جِئْتَهُمْ فَادْعُهُمْ إِلَى أَنْ يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَعْيَانِهِمْ فَتَرُدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ فَابْيَاكُ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ وَأَتَى دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ))

(رواه البخاري، 1989 : 1496)

ความว่า “แท้จริงท่านจะได้พบกับชุมชนหนึ่งจากชาวคัมภีร์ เมื่อท่านไปพบพวกเขา จงเชิญชวนพวกเขาสู่สัจย์ปฎิญาณตนว่าไม่มีพระเจ้าอื่น

ได้นอกจากอัลลอฮ์ และฉันเป็นศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ หากพวกเขา ยอมรับดังกล่าวนั้นแล้ว จงสอนพวกเขาว่าอัลลอฮ์ทรงกำหนดให้พวกเขาละหมาดห้าเวลาในวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง หากพวกเขายอมรับก็จงสอนพวกเขาว่าอัลลอฮ์ได้ทรงบัญชาให้พวกเขาจ่ายซะกาต โดยรวบรวมจากผู้มีมีในกลุ่มของเขาไปแจกจ่ายแก่ผู้ขัดสนในกลุ่มของเขา หากพวกเขายอมรับดังกล่าวนั้นอีก พี่จงหวังส่วนดีๆ ในทรัพย์สินของพวกเขาและจงห่วงเกรงจากคู่อริของผู้ได้รับความอธรรม เพราะระหว่างเขา (ผู้ได้รับความอธรรม) กับอัลลอฮ์นั้นไม่มีสิ่งใดขวางกั้น”

(al-Bukhārī, 1989 : 1496)

การใช้สื่อประกอบการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่มีการใช้สื่อที่เหมาะสมประกอบการอธิบาย เนื้อหาจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจความสัมพันธ์และเชื่อมโยงเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งแน่นอนว่าในยุคสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ไม่ปรากฏว่ามีสื่อเทคโนโลยีที่สามารถช่วยผู้เรียนในการเรียนรู้มากมาย เช่นยุคสมัยปัจจุบัน แต่กระนั้นท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ก็เคยสอนบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ โดยการแสดงท่าทางประกอบหรือนำเอาวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่รอบข้างเป็นสื่อขยายคำอธิบายในเนื้อหาใจความที่ต้องการสื่อ ดังที่มีรายงานจากอับดุลลอฮ์ บิน มัสอูด رضي الله عنه เล่าว่า

((حَطَّ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَطًّا ثُمَّ قَالَ هَذَا سَبِيلُ اللَّهِ ثُمَّ حَطَّ حُطُوطًا عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ ثُمَّ قَالَ هَذِهِ سُبُلٌ قَالَ يَزِيدُ مُتَّفَقَةً عَلَى كُلِّ سَبِيلٍ مِنْهَا شَيْطَانٌ يَدْعُو إِلَيْهِ ثُمَّ قَرَأَ : وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ))

(رواه أحمد، 1995 : 4142)

ความว่า “ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ลากเส้นหนึ่งเส้น และท่านได้กล่าวว่า “นี่คือแนวทางของอัลลอฮ์” หลังจากนั้นท่านได้ลากเส้นหลายเส้นทางด้านขวาและด้านซ้ายของเส้นดังกล่าว” และท่านได้กล่าวว่า “นี่คือแนวทางที่หลากหลาย” ทุกแนวทางนั้นจะมีชัยฏอนคอยชักชวนสู่แนวทางดังกล่าว และท่านได้อ่านอัลกุรอานอายะฮ์ที่ว่า

(Ahmad, 1995: 4142)

นอกจากนี้ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้เคยใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน โดยการแสดงท่าทางประกอบ ดังที่มีรายงานจากท่านอบู มุซา อัลอัซอะรียฺ ﷺ เล่าว่า ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ))

(رواه البخاري، 1989 : 2446)

ความว่า “(ความสัมพันธ์ระหว่าง) มุอฺมินกับมุอฺมินเปรียบประหนึ่งอาคารที่ยึดติดซึ่งกันและกันแล้ว (ท่านนบี ﷺ) ได้ประสานนิ้วมือของท่านเข้าด้วยกัน”

(al-Bukhārī, 1989: 2446)

การเรียนรู้ควบคู่การปฏิบัติ การเรียนการสอนที่ประสบความสำเร็จ อาจหมายถึง การที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับไปสู่ขั้นตอนของการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ในอดีตเราจะพบว่าบรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ บางท่านมีความมุ่งมั่นในการศึกษาเรียนรู้มาก พวกเขาจะเร่งรีบปฏิบัติในสิ่งที่ได้เรียนรู้ ดังที่มีรายงานจากอบู อับดุลเราะหฺมาน ﷺ เล่าว่า

((أَتَيْتُهُمْ كَانُوا يَقْرَأُونَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ آيَاتٍ فَلَا يُأْخِذُونَ

فِي الْعَشْرِ الْآخَرَى حَتَّى يَعْلَمُوا مَا فِي هَذِهِ مِنَ الْعِلْمِ وَالْعَمَلِ قَالُوا فَعَلِمْنَا الْعِلْمَ وَالْعَمَلِ))

(رواه أحمد، 1995 : 23374)

ความว่า “แท้จริงพวกเขา (บรรดาเศาะหาบะฮฺ) ได้อ่านจากท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ จำนวน 10 อายะฮฺ โดยพวกเขาจะไม่รับ 10 อายะฮฺอื่น นอกจากว่าพวกเขาจะเรียนรู้ในศาสตร์ความรู้และได้ปฏิบัติด้านดังกล่าว พวกเขากล่าวว่า พวกเราได้รู้ทั้งในด้านความรู้และตามข้อเท็จจริงการปฏิบัติ”

(Ahmad, 1995: 23374)

การเป็นแบบอย่างของผู้สอน เจตนารมณ์ของการเรียนรู้คือต้องสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ การเห็นแบบอย่างจากการปฏิบัติของครูผู้สอนจึงมีความสำคัญต่อผู้เรียนมาก เถกเช่นที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ปฏิบัติกับบรรดาผู้คนที่รายล้อมท่านด้วยอัคลาก (จรรยา มารยาท) ที่ดีที่สุด เพื่อให้เห็นในเชิงรูปธรรม ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ))

(رواه أحمد، 1995 : 8932)

ความว่า “แท้จริงแล้วฉันได้ถูกแต่งตั้งมาเพื่อที่ฉันจะได้ทำให้เกิดความสมบูรณ์ในด้านมารยาทอันดีงาม”

(Ahmad, 1995 : 8932)

1.2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.2.3.1 หนังสือการส่งเสริมการเรียนรู้ในอิสลาม

1) ญามิอฺ บะยาน อัล-อิลมฺ วะ ฟัฎลิฮฺ (Jāmiḥ Bayān al-‘Ilm wa Faḍl ilhi) (1997) ของ อุบอุมัร ยูซุฟ อิบน์ अबดุลบารฺ (Abū ‘Umar Yūsuf Ibn ‘Abdul-bar) (เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 463) นับได้ว่าเป็นหนังสือที่เก่าแก่และทรงคุณค่ามากเล่มหนึ่ง ซึ่งผู้แต่งได้พูดถึงคุณภาพของการศึกษาเรียนรู้ไว้อย่างเจาะลึก โดยได้แบ่งหมวดหมู่ไว้อย่างละเอียด นำหลักฐานตัวบทมาจากแหล่งที่ถูกต้องเท่านั้น รายละเอียดของสารัตถะส่วนหนึ่งประกอบด้วย การแสวงหาวิชาความรู้อยู่เสมอเป็นหน้าที่จำเป็นเหนือมุสลิมทุกคน ความประเสริฐของวิชาความรู้และผู้รู้ ส่งเสริมให้แสวงหาวิชาความรู้ ในขณะที่ยังเยาว์วัย คุณค่าของการเดินทางเพื่อไปแสวงหาวิชาความรู้ จรรยา มารยาทของผู้รู้และผู้เรียน บทว่าด้วยความรู้คู่กับการปฏิบัติ และมารยาทว่าด้วยความนอบน้อมถ่อมตน ออกจากความอวดโต หลงตนเอง และแสวงหาบารมีชื่อเสียง ฯลฯ

2) อัล-ฮิกมะฮฺ ฟิ อัล-ดะวะฮฺ อิลลัลลอฮฺ (al-Hikmah fi al-Da’awah ila Allah) (1997) ของ สะอีด อิบน์ อะลี อิบน์ วะฮฺฟ อัล-เคาะหฺฎอนียฺ (Sa’īd Ibnu ‘Aalī al-Khohd oniy) เป็นหนังสือที่ผู้แต่งได้รวบรวมเทคนิควิธีการในการเรียกร้องเชิญชวนผู้อื่นสู่สัจธรรมอิสลาม ยกตัวอย่างการแสดงจุดยืนและการปฏิสัมพันธ์ของท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ กับบุคคลต่างๆ รวมถึงชนต่างศาสนิก และบอกถึงความเชื่อมโยงกันระหว่างความรู้ทางด้านวิชาการกับการนำไปสู่การเผยแผ่ซึ่งถือว่าเป็นพันธกิจประการหนึ่งของผู้ศรัทธา ในตอนหนึ่งผู้แต่งได้บอกถึงความสำคัญของความรู้โดย

อ้างว่า อิหม่ามอัล-บุคอรีได้ตั้งข้อบัพทในหนังสือเศาะฮีหฺของท่านว่า “บพว่าด้วยความรู้ต้องมาก่อน การพูดหรือการปฏิบัติ” ด้วยเหตุนี้อัลลอฮฺ ﷻ ทรงกำชับต่อเราะสูล ﷺ ของพระองค์ 2 ประการด้วยกัน คือ ต้องแสวงหาวิชาความรู้ ประการที่สอง การนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ กล่าวได้ว่าลำดับความสำคัญของการแสวงหาวิชาความรู้จะต้องมาก่อนการปฏิบัติ เพราะความรู้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การพูดการปฏิบัติถูกต้อง

3) อุซูล อัด-ตฺรียะฮฺ อัล-อิสลามียะฮฺ (Usūl al-Tarbiyah al-Islāmiyah)

(2012) ของ คอลิด อิบน์ ฮามิด อัล-ฮาซิมีย (Khalid Ibnu Hāmid al-Hāzimī) เป็นหนังสือที่ได้รวบรวมหลักพื้นฐานของการศึกษา การอบรมขัดเกลา (ตฺรียะฮฺ) ไว้อย่างครอบคลุมในทุกมิติ โดยผู้แต่งเริ่มจากเกริ่นนำความเข้าใจขั้นพื้นฐานของการอบรมขัดเกลาตามที่มีปรากฏในตัวบทของอัลกุรอาน ความสำคัญและคุณลักษณะอันโดดเด่นของการศึกษาอิสลาม จากนั้นบอกถึงเป้าหมายของการศึกษาตามทัศนะอิสลามในด้านของความรู้ หลักการเชื่อมั่น หลักการปฏิบัติศาสนกิจ จรรยา มารยาท และจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพ บทสุดท้ายบอกถึงหลักพื้นฐานของการอบรมศึกษาในด้านตัวบทหรือแหล่งที่มา ด้านแนวทาง (มันฮัจญ์) ด้านภาคสนาม และด้านทักษะสำนวนในการใช้อบรมขัดเกลา

4) มะอัล มุอัลลิมีน (Ma'aal Mu'allimīn) (1998) ของ มุฮัมมัด อิบน์

อิบรอฮีม อัล-ฮัมด (Muhammad Ibnu Ibrāhim al-Hāmid) เป็นหนังสือที่ได้บอกถึงคุณลักษณะที่ผู้สอนพึงจะมีไม่ว่าจะเป็นด้านคุณธรรมที่อยู่ภายในตั้งแต่การมีความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ จะต้องเป็นผู้ใคร่ครวญรำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ ในทุกอริยาบถการเคลื่อนไหว มีความบริสุทธิ์ใจ เป็นแบบอย่างที่ดี ให้เกียรติต่อบรรดาผู้ทรงความรู้ มีความยุติธรรม ทบทวนตนเองอยู่อย่างสม่ำเสมอ ฯลฯ และจรรยา มารยาทที่ปรากฏภายนอก การตรงต่อเวลา เป็นผู้ที่มารยาททั้งในด้านการพูด การฟัง การแต่งกาย ไม่ตำหนิ มีความมุ่งมั่นเสียสละ มีความอ่อนโยน และตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้และสามารถดำรงตนให้ก้าวผ่านอุปสรรคไปได้

1.2.3.2 หนังสือเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้

1) Tileston (2007) ได้เขียนหนังสือที่มีชื่อว่า “Teaching Strategies for Active Learning: Five Essentials for your teaching plan” ซึ่งกล่าวถึงยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาเชิงรุก ประกอบด้วย 5 ประการที่สำคัญ คือ 1) Plugging in เป็นการสอนทักษะการ

เรียนรู้ที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 เพื่อเตรียมพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ที่ถูกต้องในยุคสมัยที่เปลี่ยนไป 2) Powering up กระตุ้นผู้เรียนให้เกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้โดยการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 3) Synthesizing ให้ผู้เรียนสร้างความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้สอนจะทำหน้าที่ในการสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้เรียนเชื่อว่าตนเองมีความสามารถและเกิดความรู้สึกเชิงบวกต่อการเรียนรู้ 4) Outsourcing เป็นการให้ผู้เรียนได้สังเคราะห์องค์ความรู้ด้วยตนเอง เพื่อฝึกฝนทักษะทางปัญญา โดยผู้สอนจะทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกหรือช่วยเหลือให้ความสะดวกในการฝึกฝนทักษะการเรียนรู้ 5) Reflecting เป็นการประเมินการจัดการเรียนรู้ว่าบรรลุตามเป้าหมายหรือไม่โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนให้ข้อมูลสะท้อนกลับ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ต่อไป

2) Ambrose et al., (2010) ได้เขียนหนังสือที่มีชื่อว่า “**How Learning Works: Seven Research-Based Principles for Smart Teaching**” เป็นเนื้อหาหลักการเรียนรู้ในยุคสมัยปัจจุบัน ซึ่งได้นำเสนอหลัก 7 ประการในการสร้างนักเรียนในอนาคต โดยภาพรวมเป็นการนำวิทยาศาสตร์การเรียนรู้มาประยุกต์ใช้กับศาสตร์การสอนในระดับอุดมศึกษา หลัก 7 ประการดังกล่าว คือ 1) ความรู้เดิมของนักศึกษาอาจช่วยเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ 2) วิธีที่นักศึกษาจัดระเบียบความรู้มีอิทธิพลต่อการเรียนและการนำความรู้ไปใช้ 3) แรงจูงใจของนักศึกษากระตุ้นให้เกิดการซึ่มนำ และเกื้อหนุนส่งผลต่อการเรียนรู้ 4) การพัฒนาความสันทัด นักศึกษาต้องมีทักษะพื้นฐานมาประกอบ ต้องหมั่นฝึกฝนทักษะดังกล่าว และทราบว่าเมื่อใดควรนำสิ่งที่เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ 5) การเรียนรู้ต้องอาศัยทั้งการฝึกฝนที่มุ่งเป้าหมาย และผลป้อนกลับที่มุ่งเป้าหมายเช่นเดียวกัน 6) พัฒนาการของนักศึกษาและบรรยากาศทางสังคม อารมณ์ และทางสติปัญญาของรายวิชา ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ และ 7) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถกำกับตนเองได้ นักศึกษาต้องสามารถประเมินความต้องการของงาน ประเมินความรู้และทักษะของตนเอง วางแผนแนวทางตรวจสอบความก้าวหน้า และปรับยุทธศาสตร์การเรียนรู้ของตนอย่างเหมาะสม

3) Bellanca and Brandit (2010) ได้เรียบเรียงหนังสือที่ชื่อว่า “**21st Century Skills: Rethinking how students learn**” โดยเนื้อหาเน้นการปลูกฝังทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ให้แก่ผู้เรียน เป็นการรวบรวมงานเขียนของนักการศึกษาชื่อดังระดับโลก อาทิ เรื่อง จิต 5 ลักษณะที่สังคมควรปลูกฝังในอนาคต (Five Minds for the Future) ของ Howard Gardner นโยบายเพื่อสนองศตวรรษที่ 21 (New Policies for 21st Century Demand) ของ Linda Darling-Hammond การเปรียบเทียบทักษะสำคัญสำหรับศตวรรษที่ 21 (Comparing Frameworks for

21st Century Skills) ภายใต้การให้นิยามที่หลากหลาย ของ Chris Dede การออกแบบสภาพแวดล้อมใหม่เพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Designing New Learning Environments to Support 21st Century Skills) ของ Bob Pearlman เป็นการออกแบบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการเรียนรู้ทักษะชีวิตและทักษะการทำงาน นอกจากนี้ยังมีเรื่อง กรอบแนวคิดในการนำไปปฏิบัติเพื่อสนับสนุนทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (An Implementation Framework to Support 21st Century Skills) ของ Jay McTighe and Elliott Seif ซึ่งได้รวบรวมผลลัพธ์ที่พึงประสงค์สำหรับผู้เรียนในศตวรรษนี้ และเรื่องการเรียนรู้จากปัญหาอันเป็นรากฐานการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 (Problem-Based Learning: The Foundation for 21st Century Skills) ของ John Barell เขาได้นำเสนอให้เห็นว่าวิธีการที่ดีที่สุดในการพัฒนาทักษะในยุคนี้คือการเรียนรู้จากปัญหา เป็นต้น

4) Meyers and Jones (1993) ได้เขียนหนังสือที่มีชื่อว่า **“Promoting Active Learning: Strategies for the college classroom”** ประกอบด้วยการอธิบายถึงลักษณะของ Active Learning ว่าเป็นลักษณะการเรียนรู้ที่แตกต่างจากการเรียนรู้แบบดั้งเดิมอย่างไร ครอบคลุมถึงเนื้อหาการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์และเทคนิคในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้กลุ่มเล็กๆแบบไม่เป็นทางการ (Informal small group) การเรียนรู้จากการจำลองสถานการณ์เหมือนจริง (Simulation) การเรียนรู้จากกรณีศึกษา (Case Studies) รวมไปถึงแนวทางและแหล่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ ประกอบด้วย การบูรณาการเนื้อหาการอ่านกับวิทยาการที่ให้ความรู้ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาและประเมินการจัดการเรียนรู้ที่มีความเป็นมืออาชีพ และการนำทรัพยากรการอ่านมาเสริมการเรียนรู้

5) Porter (2000) ได้เขียนหนังสือที่มีชื่อว่า **“Student Behavior: Theory and Practice for Teachers”** ประกอบด้วยเนื้อหาทฤษฎีและปรัชญาทางการศึกษาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้เรียนและพฤติกรรมทางเชาวน์ปัญญา ทฤษฎีเหล่านี้จะช่วยให้การจัดระบบของแนวคิด เพื่อให้เรานำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยแต่ละทฤษฎีจะมีความแตกต่างในเรื่องเป้าหมายการนำไปใช้และลักษณะการปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนกับผู้สอน พฤติกรรมทางปัญญามีเป้าประสงค์หลักเพื่อสอนให้ผู้เรียนมีทักษะการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ดังนั้นจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อในความสามารถตนเอง มีทักษะในการแก้ปัญหา และความสามารถในการจัดการตนเองสู่เป้าหมายที่ตั้งใจ ซึ่งการปรับพฤติกรรมการเรียนรู้จะช่วยให้ทั้ง

ผู้สอนและผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรม อารมณ์ ลดความเครียด และเพิ่มศักยภาพของตนได้ นอกจากนี้ เล่มนี้ยังกล่าวถึงการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน การเรียนรู้นอกเหนือจากในห้องเรียน ตลอดจนการกำหนดนโยบายทางวินัยของผู้เรียนเพื่อพัฒนาพฤติกรรม

ดังกล่าวข้างต้นทั้งหมดเป็นส่วนหนึ่งของหลักฐานจากตัวบทในอัลกุรอาน อัลหะดีษ และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ อันประกอบกันเป็นกรอบแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.3 คำถามการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อค้นหาคำตอบการวิจัยในประเด็น ดังนี้

1.3.1 องค์ประกอบของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้มีตัวแปรบ่งชี้ใดบ้าง

1.3.2 องค์ประกอบเชิงยืนยันของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ศึกษาหรือไม่

1.3.3 โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะเป็นอย่างไร และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ศึกษาหรือไม่

1.4 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.4.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบเชิงสำรวจของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.4.2 เพื่อตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยันของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.4.3 เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.5 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1.5.1 สถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถนำโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งเสริมพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษา ไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมผู้เรียนให้มีความกระตือรือร้นใฝ่เรียนรู้ ตลอดจนพัฒนาทักษะด้านอื่นๆ ของนักศึกษาให้สามารถปรับตัวเพื่อการเรียนรู้ได้อย่างเท่าทันยุคสมัย

1.5.2 เพื่อให้ทราบถึงอิทธิพลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาในทางตรงและทางอ้อม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.5.3 คณาจารย์ที่สอนในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับอิสลามศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย สามารถนำผลการศึกษาไปปรับใช้ในการพัฒนากิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าไว้ 2 ด้าน คือ ขอบเขตด้านเนื้อหาและขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.6.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา สำหรับการพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.6.1.1 ตัวแปรเชิงเหตุของพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้

ก. อิทธิพลคำสอนทางศาสนาอิสลาม

การได้รับรู้คำสอนจากศาสนาอิสลามจากอัลกุรอานและอัลหะดีษที่ส่งเสริมให้มุสลิมพัฒนาตนเองด้วยการใฝ่เรียนรู้ เป็นองค์ประกอบทางความเชื่อที่กระตุ้นให้ผู้เรียนใฝ่

เรียนรู้มากยิ่งขึ้น เพื่อมุ่งหวังความสำเร็จในโลกนี้และได้รับผลตอบแทนที่ดีงามจากอัลลอฮ์ ﷻ ในโลกหน้า

ข. สถานการณ์แวดล้อม

สถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้เรียน เป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถเอื้ออำนวยหรือขัดขวางพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียนได้ สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้เรียนจะมีอิทธิพลในการสร้างการรับรู้และเจตคติที่ดีต่อการใฝ่เรียนรู้ ได้แก่

- 1) การสนับสนุนทางสังคม
- 2) บรรยากาศการเรียนรู้
- 3) การปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน

ค. คุณลักษณะเดิมภายใน

เป็นคุณลักษณะที่แฝงอยู่ในจิตใจของบุคคล อันเกิดจากการสั่งสมตั้งแต่เด็กและหล่อหลอมเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคล โดยมีพื้นฐานมาจากการอบรมขัดเกลาประสบการณ์ที่ได้รับจากการปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวและการสนับสนุนจากสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้อง คุณลักษณะเดิมภายในของผู้เรียนนี้จะมีความคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์โดยง่าย ได้แก่

- 1) การมีลักษณะมุ่งอนาคต
- 2) การมีแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้
- 3) การมีนิสัยรักการอ่าน

ง. จิตลักษณะตามสถานการณ์

ลักษณะทางจิตใจภายในของบุคคลที่เป็นผลมาจากการผสมผสานระหว่างคุณลักษณะเดิมภายในตนเองกับสถานการณ์แวดล้อมรอบตัวบุคคล ซึ่งเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในตนจะสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์หรือข้อมูลที่ได้รับ ประกอบด้วย การรับรู้ความสามารถตนเอง เจตคติต่อการใฝ่เรียนรู้ และความเชื่ออำนาจในตน

1.6.1.2 ตัวแปรตาม

พฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ คือ การกระทำของผู้เรียนที่แสดงถึงการมีความกระตือรือร้น สนใจศึกษาหาความรู้ด้วยรูปแบบต่างๆ ทั้งข้างในและนอกชั้นเรียน โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ เป็นลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีความกระหายต่อการเรียนรู้ มีความ

ขยันหมั่นเพียรที่จะค้นหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ ซึ่งผู้เรียนที่มีพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ จะมีพฤติกรรมชอบอ่าน ชอบฟัง ชอบการค้นคว้าหาความรู้ ชอบการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

1.6.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

ขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีรายละเอียด ดังนี้

1.6.2.1 ประชากร คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาในสาขาอิสลามศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส รวมแล้วประชากรมีจำนวนทั้งสิ้น 1,156 คน ซึ่งจำแนกตามมหาวิทยาลัย ได้ดังนี้ **มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์** ภายใต้มหาวิทยาลัยอิสลามศึกษา มีนักศึกษาปริญญาตรีในสาขาอิสลามศึกษา จำนวน 446 คน **มหาวิทยาลัยฟาฏอนี** มีภายใต้คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาในสาขาวิชาอิสลามศึกษา จำนวน 590 คน และ **มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์** ภายใต้มหาวิทยาลัยอิสลามและอาหรับศึกษา มีนักศึกษาปริญญาตรีในสาขาอิสลามศึกษา จำนวน 120 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 18 มกราคม 2559)

1.6.2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาในสาขาอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดปัตตานีและจังหวัดนราธิวาส โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเพื่อการพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งตามสัดส่วน โดยใช้มหาวิทยาลัยเป็นเกณฑ์ในการแบ่งจำนวน 3 มหาวิทยาลัย โดยจำนวนกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์โดยใช้สถิติโมเดลสมการโครงสร้างมีทั้งสิ้น 300 คน

1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษา โดยใช้แนวคิดทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) ของ

Endler and Magnusson (1976) เป็นกรอบแนวคิดหลักในการวิจัย นอกจากนี้มีรายละเอียดของแนวคิดและทฤษฎีอื่นๆ ที่ประกอบกันเป็นโมเดลสมมติฐานการวิจัย แบ่งเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

1.7.1 พฤติกรรมใฝ่เรียนรู้

การศึกษาแนวคิดพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ (Active Learning) จากทฤษฎีและแนวคิดต่างๆ ของ Meyers and Jones (1993), Bandura (1986), John et al., (2000), Carr et al., (2015), Millis (2012), ทิศนา ขมณี (2553) พิมพ์ันต์ เดชะคุปต์ (2557) ศิริวิมล ชูชีพวัฒนา (2556) และพรชัย ผาดไธสง (2555) พฤติกรรมใฝ่เรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้เรียนในปัจจุบัน เป็นทักษะหนึ่งที่สามารถพัฒนาขึ้นมาได้ และมีปัจจัยเชิงสาเหตุมาจากหลายองค์ประกอบ เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมภายในของบุคคลอันเป็นผลจากการถูกกระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาย่างถูกต้องเหมาะสม

1.7.2 ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้

การศึกษาแนวคิดปัจจัยเชิงสาเหตุในการเกิดพฤติกรรมของบุคคลจากทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่ได้เคยศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบต่างๆ อันส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่ ฉัฐวิณ สิทธิศิริอรธร (2553) พรณีย์ สิกิจวัฒนะ (2554) วัชรภรณ์ อมรศักดิ์ (2556) ดุจเดือน พันธมนาวิน (2550) บังอร เกิดคำ (2549) เกียรติชัย ต้วงเอียด (2557) วรทัศน์ วัฒนชีวโนปกรณ์ (2555) ศุภวดี บุญญวงค์ และคณะ (2552) อรพิน ศิริสัมพันธ์ (2550) อภิชา อารุณโรจน์ (2553) เนื่องจากปัจจัยเชิงสาเหตุในการเกิดพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของบุคคลเกิดจากการผสมผสานของปัจจัยสถานการณ์แวดล้อมและคุณลักษณะเดิมที่มีอยู่ในบุคคล การศึกษานี้จึงมุ่งวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ในผู้เรียนจาก 3 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1.7.2.1 ปัจจัยด้านสถานการณ์แวดล้อม (Situational factor) คือ สถานการณ์รอบตัวผู้เรียนที่สามารถเอื้ออำนวยหรือขัดขวางพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน (ดุจเดือน พันธมนาวิน, 2550) โดยเน้นการพิจารณาจากสาเหตุการเกิดพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ที่อยู่ภายนอกตัวผู้เรียน เช่น สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม Vygotsky (1978) พบว่า สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้เรียนมีอิทธิพลในการสร้างการรับรู้และเจตคติที่เป็นบวก ซึ่งจะเอื้อให้ผู้เรียนยิ่งเพิ่มความพยายามในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ จากการทบทวนเอกสารพบว่าสถานการณ์แวดล้อมที่สามารถส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบด้วย การสนับสนุนทางสังคม บรรยากาศทางการเรียน และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน รายละเอียดดังนี้

ก. การสนับสนุนทางสังคม การได้รับการสนับสนุนและมีแบบอย่างที่ดีจากครอบครัวหรือบุคคลรอบข้างมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมไม่เรียนรู้ของนักศึกษาโดยผ่านสื่อกลางจิตลักษณะตามสถานการณ์ ผลการศึกษาของ ฉัฐวิณั สิริศิริอรธร (2553) พบว่าสภาพแวดล้อมในครอบครัวส่งผลทางตรงต่อการเรียนรู้โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.11 นอกจากนี้ผลการวิจัยของ Briz-Ponce et al., (2017) ก็พบว่า อิทธิพลการสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการรับรู้และเจตคติของผู้เรียน ซึ่งจะนำไปสู่การมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่สามารถใช้เครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ได้อย่างทันสมัย และการศึกษาวิจัยของ วรทัศน์ วัฒนชีวโนปกรณ์ (2555) ที่ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุทางจิตและสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมไม่รู้ใฝ่ดีของนักศึกษา และพบว่าการมีแบบอย่างที่ดีจากครอบครัวเป็นตัวทำนายที่สำคัญของพฤติกรรมไม่รู้ใฝ่ดีของนักศึกษา นอกจากนี้ ผลการศึกษาของ ดุจดเดือน พันธุมนาวิน (2550) และ ชวนชัย เชื้อสาธุชน (2552) ที่พบว่าการสนับสนุนของครอบครัวส่งผลเชิงบวกต่อจิตลักษณะของผู้เรียน เนื่องจากการส่งเสริม การชมเชย และการให้กำลังใจของครอบครัวจะยิ่งเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเองแก่ผู้เรียน ส่งผลต่อเนื้อให้มีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีความคงที่มากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ รุ่งลาวัลย์ จันทรัตน (2558) ที่พบว่า สภาพแวดล้อมทางบ้านมีอิทธิพลต่อคุณลักษณะการคิดและการเรียนรู้ของนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งผู้เรียนที่มีทักษะการคิดจะมีความไม่เรียนรู้เป็นคุณลักษณะพื้นฐานเดิม

ข. บรรยากาศการเรียนรู้ มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมไม่เรียนรู้ของนักศึกษาผ่านสื่อกลางจิตลักษณะตามสถานการณ์ โดยผลการศึกษาของ ฉัฐวิณั สิริศิริอรธร (2553) พบว่า บรรยากาศการเรียนรู้ในสถานศึกษาส่งผลทางอ้อมต่อการเรียนรู้โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.56 และจากผลการศึกษาของ เกวรี แลใจ (2554) ยังพบว่า บรรยากาศทางการเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณลักษณะไม่เรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ วัฒนา พาผล (2551) ได้ศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไม่รู้ใฝ่เรียนของนักเรียน และพบว่า ส่วนของปัจจัยระดับห้องเรียน บรรยากาศการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนที่เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student Centered Learning) มีอิทธิพลทางบวกต่อจิตลักษณะและความไม่รู้ใฝ่เรียน และผลการศึกษาของ Feldman and Newcomb (1994) ก็พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนร่วมเรียนคนอื่นๆ จะสร้างบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยหากมีเพื่อนคอยให้กำลังใจและช่วยเสริมความเชื่อมั่นในแล้ว ผู้เรียนจะมีเจตคติต่อการเรียนรู้ที่ดีขึ้น อีกทั้งส่งผลให้การ

เรียนรู้ของผู้เรียนมีความถาวรมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ตามแนวคิดของ Bennett and O'Brien (1994) ได้กล่าวถึง อิทธิพลของบรรยากาศการเรียนรู้ว่า บรรยากาศในชั้นเรียนมีอิทธิพลต่อคุณภาพการเรียนรู้ เนื่องจากการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและความคิดเห็นเหล่านั้นถูกรับฟังแล้ว ผู้เรียนที่อยู่ภายใต้บรรยากาศเช่นนี้จะรับรู้ได้ว่าความคิดเห็นของตนมีคุณค่า ส่งผลให้มีจิตลักษณะที่เป็นบวกต่อการเรียนรู้ คุณภาพโดยรวมของผลลัพธ์การเรียนรู้จึงมีแนวโน้มการพัฒนาที่ดีขึ้น

ค. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนผู้สอนและการจัดการเรียนการสอน การปฏิสัมพันธ์ของผู้สอนมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษา คุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งสะท้อนมาจากแบบอย่างความกระตือรือร้นของผู้สอน (Yadullah Kazmi, 1999) ซึ่งบทบาทหน้าที่ของผู้สอนในระบบการศึกษาแบบอิสลามได้ถูกมอบหมายความรับผิดชอบที่ยิ่งใหญ่ภายใต้คำนิยามว่า “Murabbt” บทบาทของอาจารย์ผู้สอนจึงครอบคลุมไปถึงการอบรมขัดเกลาจรรยา มารยาท ให้คำปรึกษาชี้แนะ เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ และถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน (Noornajihan Jaafar et al., 2012) ผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีความรอบรู้ทั้งด้านเนื้อหาวิชาการที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และมีทักษะทางสังคมพื้นฐานในการปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน (Ambrose et al., 2010) ทักษะและคุณค่าของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับจึงเป็นผลมาจากการส่งต่อของผู้สอนสู่ผู้เรียนผ่านสื่อกลางที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกกล่าวว่าเป็นความรับผิดชอบ (Amanah) ชั้นพื้นฐานของผู้สอนทุกระดับ (Rosnani Hashim, 2017) นอกจากนี้ Yadullah Kazmi (1999) ได้สรุปการปฏิสัมพันธ์ของผู้สอนกับผู้เรียนในมิติคำสอนอิสลามว่าผลจากการปฏิสัมพันธ์อย่างมีคุณภาพจะทำให้ผู้เรียนได้รับใน 2 ประการ คือ ได้รับความรู้เชิงทฤษฎี (Theoretical Knowledge) คือ ความรู้ใหม่อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองของผู้เรียน และประการที่สองผู้เรียนจะได้รับความรู้ส่วนบุคคล (Personalized Knowledge) โดยผ่านกระบวนการซึมซับจากบุคลิกภาพ และ อักลาภ (จรรยา มารยาท) ของผู้สอน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่สามารถถ่ายทอดผ่านภาษาหรือคำพูดได้ดีเท่าการสังเกตจากการปฏิบัติของผู้สอน เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ กรรณิกา รักยิ่งเจริญ และคณะ (2555) ที่พบว่าการปฏิสัมพันธ์ผ่านการสอนของอาจารย์มีความสัมพันธ์ทางบวกต่อการใช้ความคิดขั้นสูงของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การปฏิสัมพันธ์อาจเป็นลักษณะของการให้คำปรึกษาและคำแนะนำเกี่ยวกับการเรียน รวมถึงการเสนอแนะทางออกในการแก้ไขปัญหาหรือแบ่งปันแนวทางในการพัฒนาตนเองแก่ผู้เรียน ตลอดจนการให้แรงบันดาลใจที่สามารถกระตุ้นผู้เรียนให้มีความมุ่งมั่นในการศึกษาเรียนรู้ต่อไปได้ (Moore, 2001) เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ ศิริญา จีระเจริญพงศ์

(2556) ที่พบว่า การสนับสนุนของผู้สอนเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการคิดเชิงบวกของนักเรียน นอกจากนี้ จากการศึกษาของ Hay (2007) ได้นำเสนอโมเดลของผู้สอนที่มีประสิทธิภาพว่า ควรประกอบด้วยคุณลักษณะที่แสดงถึงความเป็นมืออาชีพของผู้สอน ซึ่งหนึ่งในคุณลักษณะประการสำคัญนี้คือ การปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนอย่างดีเยี่ยม เนื่องจากการปฏิสัมพันธ์นี้เองที่จะทำให้ผู้สอนเข้าใจผู้เรียนมากยิ่งขึ้นและส่งอิทธิพลต่อจิตลักษณะตามสถานการณ์และพัฒนาให้เกิดพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้แก่ผู้เรียนต่อไป

1.7.2.2 ปัจจัยด้านคุณลักษณะเดิมของผู้เรียน

คุณลักษณะเดิมที่อยู่ภายในจิตใจและตัวตนของผู้เรียนมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาเช่นเดียวกัน โดยเป็นคุณลักษณะที่สั่งสมมาจากการอบรมขัดเกลาของครอบครัวและสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้อง ผู้เรียนแต่ละคนจะมีลักษณะและคุณสมบัติส่วนนี้เฉพาะตัวแตกต่างกันไป ซึ่งมีผลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปด้วย สิ่งเหล่านี้จะประกอบกันเป็นโครงสร้างคุณลักษณะเดิมภายในของผู้เรียน จากผลการศึกษาของ พสขันธ์ นิรมตรไชยพันธ์ (2549) และ Lohbeck et al. (2016) พบว่า คุณลักษณะเดิมทางบุคลิกภาพของผู้เรียนเป็นโครงสร้างทางปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อจิตลักษณะตามสถานการณ์ที่มีต่อการเรียนรู้ โดยจะมีตัวแปรจิตลักษณะจะเป็นสื่อกลางที่เสริมให้การเรียนรู้บรรลุผลได้ดียิ่งขึ้น ผลการวิจัยของ อภิชา อารุณโรจน์ (2553) ยังพบว่า คุณลักษณะเดิมผู้เรียนมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการคิดขั้นสูงของผู้เรียนโดยผ่านการคิดขั้นต้น โดยคุณลักษณะเดิมภายในผู้เรียนที่เป็นกรอบแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ การมีลักษณะมุ่งอนาคต การมีแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ การมีนิสัยรักการอ่าน รายละเอียดดังนี้

ก. การมีลักษณะมุ่งอนาคต มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษา จากผลการศึกษาของ Hattie (2015) พบว่า ผู้เรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตและมีการตั้งเป้าหมายในอนาคตของตนอย่างชัดเจน จะสามารถพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้และมีกรอบทางความคิดที่พัฒนาสูงขึ้น และการศึกษาของ Houle (1961) ก็พบว่า ผู้เรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตจะสามารถบรรลุเป้าหมายบางประการในชีวิตได้ดี อาทิ การสำเร็จการศึกษาหรือการปฏิบัติภารกิจที่ตั้งเป้าหมายได้อย่างสำเร็จลุล่วง นอกจากนี้ Awal Mohammed Alhassan (2012) พบว่า การมุ่งอนาคตของผู้เรียนมุสลิมจะเป็นลักษณะการตั้งเป้าหมายของอนาคตในโลกนี้และอนาคตในโลกอาคีเราะฮ์ควบคู่กัน การส่งเสริมผู้เรียนของระบบการศึกษาอิสลามจึงต้องมุ่งไปยังสองเป้าหมายนี้ควบคู่กัน นอกจากนี้ การศึกษาของ ศุภรางค์ อินทุมภ์ (2552) พบว่านักศึกษาที่มีลักษณะมุ่งอนาคตจะสามารถควบคุม

ตนเองในการเรียนรู้ได้ดี อย่างไรก็ตาม ในระยะ 10 ปี ที่ผ่านมาในประเทศไทยมีผู้ที่ศึกษาวิจัยเรื่องอิทธิพลของการมีลักษณะมุ่งอนาคตต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้น้อยมาก แต่ก็มีผลการศึกษาวิจัยในระยะก่อนหน้านี้อาทิ และการศึกษาของ สุภาสิณี นุ่มเนียน (2546) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของนักเรียน และพบว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต จะสามารถควบคุมตนเองได้ระดับมาก และจะมีพฤติกรรมรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้ดี และผลการศึกษาของ พรพรรณ อุทัยวี (2544) ที่ศึกษาตัวบ่งชี้ทางจิตสังคมของพฤติกรรมใฝ่เรียนรูใฝ่เรียนในนักศึกษาคู พบว่า ตัวทำนายที่เป็นลักษณะมุ่งอนาคต สามารถทำนายพฤติกรรมใฝ่เรียนรูได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข. การมีแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ เป็นสภาพความพร้อมทางจิตใจของผู้เรียนในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ซึ่งการเรียนรู้จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น ต้องมีแรงจูงใจในการเรียนรู้เป็นสิ่งขับเคลื่อน Yadullah Kazmi (1999) พบว่า แรงจูงใจส่งผลต่อการเรียนรู้โดยผ่านการมีเจตคติที่เป็นบวก ซึ่งแรงจูงใจสามารถถ่ายทอดและส่งต่อจากผู้สอน หรือ Murabbi หรือจากบุคคลต้นแบบที่ผู้เรียนเคารพนับถือ นอกจากนี้ ข้อค้นพบจากการศึกษาของ Alizi Alias (2005) พบว่า แรงจูงใจในการเรียนรู้โดยพื้นฐานจะมาจาก การเห็นคุณค่าของสิ่งนั้นก่อนเป็นลำดับแรก การเกิดพฤติกรรมใฝ่เรียนรูจึงต้องเริ่มจากการรับรู้ถึงคุณค่าของความรู้ หลักคำสอนทางศาสนาอิสลามจึงสร้างแรงจูงใจด้วยการให้บุคคลเห็นคุณค่าของสิ่งต่างๆ ด้วยการเชื่อมโยงกิจกรรมหรือพฤติกรรมกับคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ เมื่อมนุษย์รับรู้ถึงคุณค่าที่แฝงอยู่ในคำสอนทางศาสนา ก็จะส่งผลให้มีความเชื่อและเจตคติต่อสิ่งนั้นในทิศทางที่ดี และปรับเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมในทิศทางที่เหมาะสมต่อไป นอกจากนี้ ผลการศึกษาของ Farsides and Woodfield (2003) พบว่า การมีแรงจูงใจใฝ่เรียนรูมีอิทธิพลทางบวกต่อความสำเร็จในด้านวิชาการ (Academic Success) ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา โดยมีปัจจัยด้านจิตวิทยาเป็นสื่อกลางสำคัญในการปรับลักษณะทางบุคลิกภาพของผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จในด้านการเรียน เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Mega et al. (2014) ที่ได้ศึกษาโมเดลสมการโครงสร้างอิทธิพลของแรงจูงใจต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาและมีข้อค้นพบว่า แรงจูงใจในการเรียนรู้ของนักศึกษามีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ โดยมีความรู้สึกนึกคิดอันเป็นจิตลักษณะของผู้เรียนเป็นตัวกลางสำคัญ นอกจากนี้ สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2556) ได้อธิบายถึงแนวคิดแรงจูงใจใฝ่เรียนรูของผู้เรียนว่า ผู้เรียนที่มีแรงจูงใจในระดับที่มากพอจะไม่เรียนรู้เพื่อหวังรางวัล แต่จะมีความตั้งใจในการเรียนรู้เพื่อประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ โดยแนวคิดการมีแรงจูงใจ (Motivation) จะมีความเชื่อมโยงกับความสามารถในการเรียนรู้ในสิ่งเหล่านั้นได้อย่างมีความสุขหรือ

ที่เรียกว่ามีแรงจูงใจจากภายใน (Passion) ซึ่งผู้เรียนจะมีแรงจูงใจที่ดีได้ต้องมาจากการได้รับการฝึกฝนให้เรียนรู้ในสิ่งที่ชื่นชอบอย่างเชิงลึก เมื่อได้ศึกษาในสิ่งที่ตนสนใจและรู้สึกสนุก ก็ส่งผลให้มีแรงจูงใจสามารถศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่อยากรู้อยากเห็นเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Shale and Keith (2001) ที่อธิบายประเด็นนี้เพิ่มเติมว่า วิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างก็ส่งผลต่อการได้รับแรงจูงใจที่ต่างกันไป ผู้เรียนที่มีวิธีการเรียนรู้แบบผิวเผิน จะมีแรงจูงใจภายนอกเป็นตัวผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนจะมีความตั้งใจเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่จะนำเนื้อหาที่เรียนรู้อุปโภคบริโภค ซึ่งจะแตกต่างจากการมีวิธีการเรียนรู้แบบเชิงลึก ที่ผู้เรียนจะสามารถมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถขับเคลื่อนตนเองสู่การเรียนรู้ผ่านความอยากรู้อยากเห็น จนสามารถศึกษาต่อยอดด้วยตนเองนอกห้องเรียนได้

ค. การมีนิสัยรักการอ่าน ยุคสมัยปัจจุบันการเข้าถึงความรู้สามารถกระทำได้ตลอดเวลา คำสอนศาสนาอิสลามจึงได้ส่งเสริมให้มุสลิมมีนิสัยรักการอ่านอย่างช้านาน (Yusuf al-Qaradāwī, 1999; Muhammad Shakirin Shaari & Zulikha Jamaludin, 2011) คำบัญชาซึ่งเป็นโองการแรกในคัมภีร์อัลกุรอานก็ได้ส่งเสริมให้มนุษย์ “อ่าน” (อัลอะลัก: 1-5) การอ่านยังเป็นหนึ่งในวิธีการแสวงหาความรู้ที่ง่ายและสะดวกที่สุด การมีนิสัยรักการอ่านจึงเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้เรียนยุคสมัยนี้ เหตุนี้จึงมีงานวิจัยที่ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแก่ผู้เรียนปัจจุบันจำนวนหนึ่ง อาทิ การศึกษาของ Willingham (2015) พบว่า ผู้เรียนที่มีนิสัยรักการอ่านจะส่งผลให้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ได้ในระยะยาวหรือตลอดชีวิต โดยผู้ที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมผ่านการให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับประสบการณ์เชิงบวกต่อการอ่าน ด้วยการให้รางวัล ช่วยหาหนังสือดีๆ ที่ไม่น่าเบื่อมาให้ผู้เรียนได้อ่าน เป็นต้น ซึ่งเมื่อมีความรู้สึกรักและมีความสุขที่เป็นบวกต่อการอ่านแล้ว การพัฒนาในลำดับต่อไปก็จะยั่งยืนขึ้น นอกจากนี้ มีการศึกษาเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของเยาวชนไทยของ เกษสุรีย์ บำรุงจิตต์และคณะ (2552) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า เว็บไซต์ที่พัฒนาขึ้นเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของเยาวชนไทยมีประสิทธิภาพที่ 95.71/97.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนมีค่ามากกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ และงานวิจัยของ ศุภรางค์ อินทุนท์ (2552) พบว่าการมีพฤติกรรมรักการอ่านของนักเรียน เมื่อเข้าร่วมทำนายนกับตัวทำนายนร่วมกับชุดลักษณะสถานการณ์ สามารถร่วมทำนายนเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมใฝ่รู้ใฝ่ดีในกลุ่มรวมได้เป็นลำดับแรก (ค่าเบต้าเท่ากับ .44) เนื่องด้วยการอ่านจะเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ การอ่านสิ่งที่เป็นประโยชน์ด้วยการใช้สติปัญญาใคร่ครวญจึงเป็นสาเหตุสำคัญที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรม

การเรียนรู้ในผู้เรียน อันจะส่งผลให้สังคมมุสลิมเป็นสังคมที่มีอารยะก่อเกิดคุณประโยชน์ในภายภาคหน้าต่อไป

1.7.2.3 จิตลักษณะตามสถานการณ์

บุคคลจะแสดงพฤติกรรมโดยอ้อมมีสาเหตุจากสถานการณ์รอบข้างผสมผสานกับคุณลักษณะเดิมภายในตนเอง ซึ่งอาจเป็นการรับรู้ ทศนคติ ความเชื่อ โดยจิตลักษณะเหล่านี้จะมีความเป็นพลวัตรสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์หรือข้อมูล que ผู้เรียนได้รับ (ดุจเดือน พันธุมนาวิณ, 2550) และ จิตลักษณะตามสถานการณ์จะมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน (ฉัฐวิณ สิทธิศิริอรธร, 2553) การศึกษาของ Merriam and Caffarella (1999) มีข้อค้นพบเช่นกันว่า สภาพทางจิตสังคมของผู้เรียนที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ส่งผลต่อการเรียนรู้ โดยจิตลักษณะตามสถานการณ์ในการศึกษานี้ประกอบด้วย การรับรู้ความสามารถตนเอง เจตคติต่อการใฝ่เรียนรู้ และความเชื่ออำนาจในตน รายละเอียดดังนี้

การรับรู้ความสามารถตนเอง (Perceived Self-Efficacy) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการมีจิตลักษณะตามสถานการณ์ มีความเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการแสดงออกพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคล (Bandura, 1977) ผลการวิจัยของ McInerney et al. (2012) พบว่า การรับรู้ถึงความสามารถตนเองในผู้เรียนเป็นตัวแปรสำคัญที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ โดยตัวแปรจิตลักษณะของผู้เรียนจะช่วยผลักดันให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การรับรู้ความสามารถของตนอาจมาจากประสบการณ์ตรงของตนเองในเรื่องนั้น การได้รับคำชมเชยจากบุคคลสำคัญรอบข้าง หรือการได้เห็นตัวแบบจากประสบการณ์ผู้อื่น ซึ่งเมื่อนักศึกษารู้ว่าตนเองมีความสามารถก็จะเกิดความมั่นใจในตนเอง ยิ่งหากได้รับการเสริมแรงเชิงบวกก็จะส่งผลให้มีพฤติกรรมที่มุ่งพัฒนาตนเองต่อไป (เกรียงศักดิ์ อุบลไทร, 2555) อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้เรียนต้องเผชิญกับอุปสรรค การรับรู้ความสามารถตนเองจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการใช้ความพยายามและการยืนหยัดในพฤติกรรมนั้น ซึ่งบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถตนเองได้ถูกต้องเหมาะสม จะไม่ประเมินความสามารถตนเองสูงหรือต่ำเกินความเป็นจริง ซึ่งก็จะส่งผลให้มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับระดับศักยภาพของตนเอง (Bandura, 1986) ทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างมีทิศทางที่เหมาะสม

ความเชื่อมั่นของผู้เรียนที่มีต่อตนเองจะส่งผลโดยตรงต่อการแสดงออกพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในสภาพการณ์ต่างๆ การศึกษาของ Noornajihan Jaafar et al. (2012) พบว่า ครูผู้สอน

มีบทบาทสำคัญในการทำให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตน ผ่านการชมเชยและการให้ข้อมูลป้อนกลับที่สร้างสรรค์ นอกจากนี้ การที่ผู้เรียนมีความเชื่อในอำนาจตนเองจะทำให้ผู้เรียนมีความเชื่อว่าความพยายามของตนในวันนี้จะเป็นประโยชน์ต่อความสำเร็จในอนาคต ลักษณะการปฏิบัติเพื่อเป้าหมายก็จะเพิ่มความมุ่งมั่นมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนที่มีความเชื่ออำนาจในตนจึงเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมกระตือรือร้นต่อความเป็นไปของสิ่งแวดล้อมรอบตัว จะพยายามปรับปรุงตนเองและสภาพแวดล้อมให้เกิดการพัฒนาไปตามลำดับ

เจตคติต่อการใฝ่เรียนรู้ เป็นองค์ประกอบหนึ่งของจิตลักษณะตามสถานการณ์ เช่นเดียวกัน เป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกในเชิงบวกหรือเชิงลบต่อการใฝ่เรียนรู้ หากผู้เรียนมีความคิดเชิงบวกต่อการเรียนรู้ก็จะพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง al-Ghazali (1997) กล่าวว่า การกระทำของบุคคลเป็นสิ่งสะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิดที่มีอยู่ภายในบุคคล ซึ่งความคิดของบุคคลก็เป็นผลมาจากความรู้และการรับรู้ที่มีอยู่ภายใน ฉะนั้นการมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ก็จะทำให้มีแนวโน้มพัฒนาพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้เพิ่มขึ้นด้วย จากผลการศึกษาของ Celuch et al. (2009) ที่ได้ศึกษาอิทธิพลของเจตคติที่ส่งผลต่อกระบวนการคิดของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนที่มีเจตคติทางบวกจะส่งผลต่อการเป็นนักคิดที่ดี สามารถกลั่นกรองข้อมูลในการเรียนรู้ได้ นอกจากนี้ เจตคติต่อการเรียนรู้ที่เป็นบวกยังเป็นปัจจัยสำคัญทำให้บุคคลได้รับความสำเร็จตามเป้าหมายด้วย

1.7.2.4 ปัจจัยอิทธิพลคำสอนศาสนาที่ส่งเสริมการเรียนรู้

จากการศึกษาแหล่งข้อมูลทางอิสลามศึกษาและผลการวิจัยของนักการศึกษาอิสลาม ที่ได้ศึกษาการเรียนรู้ในอิสลาม จิตวิทยาการเรียนรู้จากทัศนะของศาสนาอิสลาม และแนวคิดในการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางอัลกุรอานและอัลหะดีษของท่านนบีฮัมมัด ﷺ พบว่า อิสลามมุ่งเน้นการสร้างผู้เรียนที่มีความสมดุลในชีวิตในด้านจิตวิญญาณ บุคลิกภาพ และสติปัญญา คำสอนศาสนาอิสลามจึงส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง จากแนวคิด Muhamad Atiyah Al-Ibrashi (1967), Hery Noer Aly (1999), Ali Abu-Rahma and Khadijah Abu-Rahma (2013), Abu Umar Yusuf Ibn Abd al-bar (1997), Saeed Ibn Ali al-Kahthanī (1997), Khalid Ibn Hamid al-Hazimī (2012), Muhammad Ibn Ibrahim al-Hamd (1998) จึงสรุปได้ว่า คำสอนในศาสนาอิสลามส่งเสริมการใฝ่เรียนรู้มาโดยตลอด และธรรมชาติของมนุษย์ก็ได้ถูกสร้างมาให้แก่นักเรียนรู้ตลอดชีวิต ครอบคลุมถึงศาสตร์การเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมายทางโลกและทางธรรม ดังที่พบว่านักปรัชญามุสลิมหลายท่านได้ใช้เวลาทั้งชีวิตไปกับการศึกษาวิทยาการความรู้และ

สามารถค้นคว้าวิจัยความรู้ใหม่ๆ ที่มีคุณประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม ด้วยเหตุนี้การมีพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้จึงเป็นสิ่งที่คำสอนอิสลามให้การตระหนักและส่งเสริมมาอย่างยาวนาน

1.8 สมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานในการวิจัยตามแนวคิดทางทฤษฎี และจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วกำหนดความสัมพันธ์ของตัวแปรทางทฤษฎีเพื่อเป็นกรอบในการทดสอบความสัมพันธ์กับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนี้

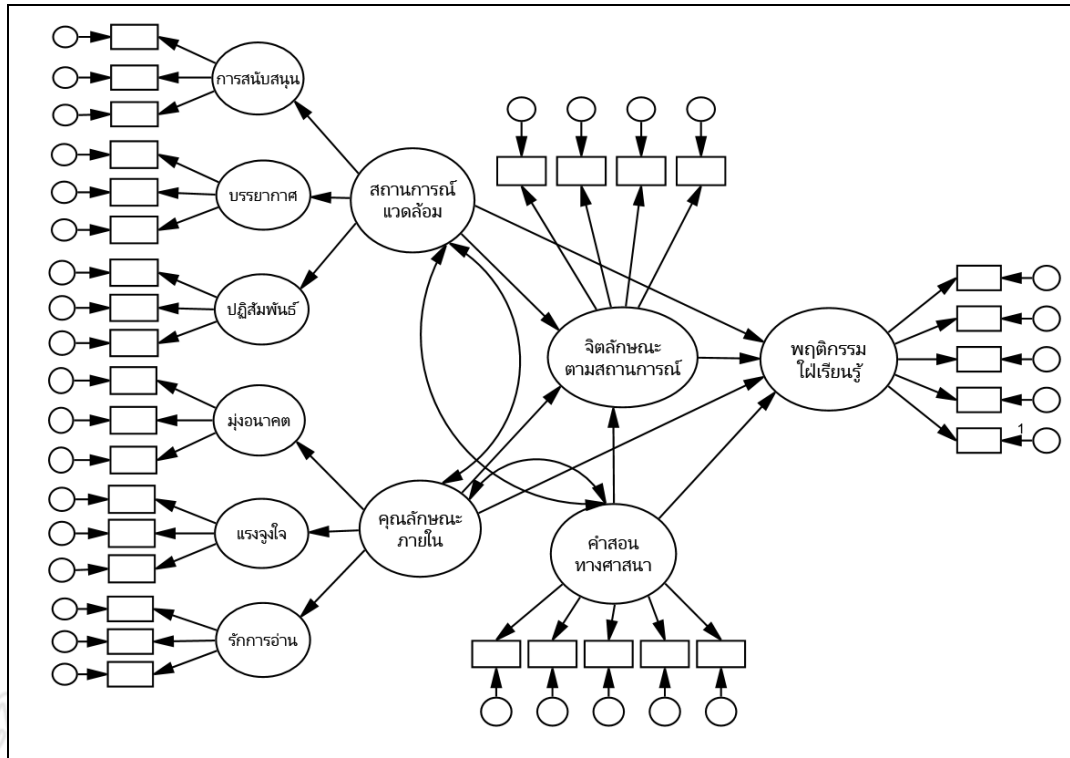
สมมติฐานหลัก

ปัจจัยสถานการณ์แวดล้อม ปัจจัยคุณลักษณะเดิมภายใน อิทธิพลคำสอนศาสนา และจิตลักษณะตามสถานการณ์ เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

สมมติฐานย่อย

- 1) สถานการณ์แวดล้อมเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 2) สถานการณ์แวดล้อมเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 3) คุณลักษณะเดิมภายในของผู้เรียนที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 4) คุณลักษณะเดิมภายในของผู้เรียนมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 5) คำสอนศาสนาที่ส่งเสริมการใฝ่เรียนรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 6) คำสอนศาสนาที่ส่งเสริมการใฝ่เรียนรู้มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 7) จิตลักษณะตามสถานการณ์มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากสมมติฐานการวิจัย ผู้วิจัยได้นำมากำหนดโมเดลสมมติฐานปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งเสริมพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น รายละเอียดของโมเดลสมมติฐาน ดังแผนภาพที่ 1.1

แผนภาพที่ 1.1 โมเดลสมมติฐานปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งเสริมพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษา

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบจำลองสมมติฐานการวิจัย เพื่อวิเคราะห์โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังต่อไปนี้

- หมายถึง ตัวแปรแฝง (Latent Variables) เป็นสิ่งไม่สามารถวัดได้โดยตรงต้องวัดจากตัวแปรที่สังเกตได้ทั้งตัวแปรต้น และตัวแปรตาม
- หมายถึง ตัวแปรที่สังเกตได้ (Observed Variables) สามารถวัดได้โดยตรง ทั้งตัวแปรต้นและตัวแปรตาม
- หมายถึง ค่าความคลาดเคลื่อน
- หมายถึง เส้นอิทธิพลที่ตัวแปรหนึ่งมีอิทธิพลโดยตรงต่ออีกตัวแปรหนึ่ง

↔ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ตัวแปรทั้งสองที่ปลายลูกศรมีความสัมพันธ์กัน แต่ยังไม่สามารถระบุทิศทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของกันและกันได้ จึงมีทิศทางที่เป็นไปได้ทั้งสองทาง

1.9 ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นไว้ ดังนี้

1.9.1 การอ้างอิงอัลกุรอานผู้วิจัยจะใช้มาตรฐานการอ้างอิงโดยระบุชื่อสุเราะฮ์และลำดับอายะฮ์ เช่น อัลบะเกาะเราะฮ์: 45 หมายถึง สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ ที่ 45

1.9.2 การอ้างอิงอัลหะดีษผู้วิจัยจะอ้างถึงผู้บันทึกหะดีษและหมายเลขหะดีษ เช่น (หะดีษบันทึกโดย al-Bukhārī หะดีษ หมายเลข 1126) โดยใช้ในการเขียนแบบเชิงอรรถ

1.9.3 การแปลความหมายอายะฮ์อัลกุรอานเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยจะยึดคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมายของสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ ประเทศไทย ซึ่งจัดพิมพ์และเผยแพร่โดยศูนย์กษัตริย์พะอืด เพื่อการพิมพ์อัลกุรอานแห่งนครมะดีนะฮ์ มุเนาวาเราะฮ์ ฮ.ศ.1419

1.9.4 การแปลตำราหนังสือและเอกสารต่างๆที่เป็นภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยจะแปลความหมายโดยภาพรวม และจะคงรักษาความหมายของข้อความเดิมอย่างสมบูรณ์ที่สุด

1.9.5 การปริวรรตอักษรอาหรับ – ไทย และ อาหรับ – อังกฤษ ผู้วิจัยจะใช้อักษรที่เทียบโดยวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และตารางปริวรรตอักษรของห้องสมุดรัฐสภาอเมริกา

1.9.6 การอ้างอิงผู้วิจัยจะใช้การอ้างอิงแบบนาม – ปี (Author – Date) โดยระบุชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าที่ใช้อ้างอิงในวงเล็บ (...)

1.10 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ ดังต่อไปนี้

1.10.1 สัญลักษณ์ ﷻ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “สุบหานะฮู วะตะอะลา” หมายถึง “มหาบริสุทธิ์แด่พระองค์และความสูงส่ง” เป็นคำที่ใช้กล่าวสรรเสริญและยกย่องอัลลอฮ์หลังจากที่ได้เอนามของพระองค์

1.10.2 สัญลักษณ์ ﷻ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “คือลัลลอฮูอะลัยฮิวะสัลลัม” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ ทรงประทานความโปรดปรานและความสันติแก่ท่าน” เป็นคำที่ใช้กล่าว ยกย่องท่านเราะสูลหลังจากที่ได้เอนามของท่าน

1.10.3 สัญลักษณ์ ﷻ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “อะลัยฮิสสะลาม” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ ทรงประทานความความสันติแก่ท่าน” เป็นคำที่ใช้กล่าวยกย่องท่านนะบีต่างๆ หลังจากที่ได้เอนามของท่าน

1.10.4 สัญลักษณ์ ﷻ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮูอันฮู” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ ทรงโปรดปรานแก่เขา” เป็นคำที่ใช้กล่าวให้เกียรติเศาะหาบะฮ์ หลังจากที่ได้เอนามของพวกเขา

1.10.5 สัญลักษณ์ ﷻ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮูอันฮุม” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ ทรงโปรดปรานแก่พวกเขา” เป็นคำที่ใช้กล่าวให้เกียรติบรรดาเศาะหาบะฮ์ จำนวนสามท่านขึ้นไป หลังจากที่ได้เอนามของพวกเขา

1.10.6 สัญลักษณ์ เป็นภาษาอาหรับมาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮูอันฮา” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ทรงโปรดปรานแก่เขา” จะเขียนต่อท้ายเศาะหาบียะฮ์ทุกครั้งที่มีการเอนามของพวกเขา

1.10.7 สัญลักษณ์ เป็นภาษาอาหรับมาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮูอันฮูมา” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ทรงโปรดปรานแก่เขา” จะเขียนต่อท้ายเศาะหาบะฮ์และเศาะหาบียะฮ์จำนวนสองท่านทุกครั้งที่มีการเอนาม

1.10.8 สัญลักษณ์ เป็นภาษาอาหรับ มาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮูอันฮุนนะ” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ทรงโปรดปรานแก่พวกนาง” จะเขียนต่อท้ายเศาะหาบียะฮ์จำนวนสามท่านขึ้นไปทุกครั้งที่มีการเอนามของพวกนาง

1.10.9 ﴿...﴾ วงเล็บปีกกาใช้สำหรับอ้ายฮัลกรอาน

1.10.10 (...) วงเล็บคู่ จะใช้สำหรับตัวบทหะดีษ

1.10.11 (...) วงเล็บเดี่ยวจะใช้สำหรับการเขียนอ้างอิง และการอธิบายศัพท์ที่สำคัญ

1.10.12 “...” เครื่องหมายอัญประกาศจะใช้สำหรับการแปลฮัลกรอานอัลหะดีษ ชื่อ

หนังสือและคำพูดของคนสำคัญ

1.11 นิยามศัพท์

การให้ความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเพื่อให้สามารถเข้าใจความหมายตรงกัน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งนิยามศัพท์ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ นิยามศัพท์เฉพาะ และนิยามเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1.11.1 นิยามศัพท์เฉพาะ

คือการให้ความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งคำศัพท์ที่มีความเฉพาะเจาะจงสำหรับการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1.11.1.1 พฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ หมายถึง ลักษณะการแสดงออกของนักศึกษาปริญญาตรีในสาขาอิสลามศึกษา ที่มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งใหม่ มีความขยันหมั่นเพียรที่จะค้นหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ ด้วยการหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงได้ ซึ่งนักศึกษาที่มีพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ จะมีพฤติกรรมชอบอ่าน ชอบฟัง ชอบการค้นคว้าหาความรู้ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

1.11.1.2 การพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุ หมายถึง การสร้างแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีลักษณะเป็นสาเหตุส่งผลให้เกิดพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ในนักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยสถานการณ์แวดล้อม คุณลักษณะเดิมภายในผู้เรียน อิทธิพลคำสอนทางศาสนา และจิตลักษณะตามสถานการณ์

1.11.1.3 นักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาในสาขาอิสลามศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัด

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดปัตตานีและจังหวัดนราธิวาส ประกอบด้วย 3 สถาบัน คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

1.11.2 นิยามเชิงปฏิบัติการ

เป็นการให้ความหมายของคำที่เป็นแนวคิด ออกมาในลักษณะที่วัดได้ สังเกตได้ เพื่อให้มีความหมายที่แน่นอนมีขอบเขตตามกรอบแนวคิดการวิจัยเรื่องนี้ เพื่อให้เข้าใจตรงกันและไม่เกิดความคลาดเคลื่อนในงานวิจัย มีดังนี้

1.11.2.1 สถานการณ์แวดล้อม (Situational factors) คือ สถานการณ์รอบตัวผู้เรียนที่สามารถเอื้ออำนวยหรือขัดขวางพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน โดยเน้นการพิจารณาจากสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ที่อยู่ภายนอกตัวผู้เรียน ประกอบด้วย การสนับสนุนทางสังคม บรรยากาศทางการเรียนในสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

1) **การสนับสนุนทางสังคม** หมายถึง การที่ผู้เรียนได้รับแรงสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้จากสังคม ได้แก่ครอบครัวและคนรอบข้าง ที่คอยให้การส่งเสริมและช่วยเหลือทางด้านข้อมูล ข่าวสาร หรือแม้กระทั่งการสนับสนุนทางด้านจิตใจจาก จนเป็นผลผลักดันให้ผู้เรียนแสดงออกทางพฤติกรรมสนใจการเรียนรู้ โดยอาจเป็นผลจากการอบรมบ่มเพาะทางพฤติกรรมที่ต้องใช้เวลานานในการเสริมสร้างให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

2) **บรรยากาศทางการเรียน** หมายถึง สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาและในห้องเรียน ที่จะเสริมสร้างให้ผู้เรียนกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ได้แก่ บรรยากาศแห่งวิชาการ การมีแหล่งเรียนรู้บริการวิชาการแก่ผู้เรียนที่หลากหลาย สภาพทางกายภาพของห้องเรียนที่มีความเหมาะสม และมีองค์ประกอบของปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้พร้อม

3) **การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน** หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับผู้เรียนที่เสริมสร้างการเรียนรู้และกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน โดยแสดงออกผ่านรูปแบบการให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก การเรียนรู้ การเอาใจใส่ต่อนักเรียน และให้คำปรึกษาแก่นักเรียน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกและการให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมที่ผู้เรียนจัดขึ้น

1.11.2.2 คุณลักษณะเดิมภายในผู้เรียน (Psychological Traits) เป็นคุณลักษณะที่แฝงอยู่ภายในจิตใจของผู้เรียน อันเกิดจากการอบรมขัดเกลาของครอบครัวและสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น ประกอบด้วย การมีลักษณะมุ่งอนาคต การมีแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ และการมีนิสัยรักการอ่าน

1) **การมีลักษณะมุ่งอนาคต** หมายถึง ลักษณะของผู้เรียนที่สามารถกำหนดเป้าหมายสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับตนในระยะไกล และให้ความสำคัญกับความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นกับตนในอนาคต จนทำให้สามารถควบคุมตนเองจากการกระทำที่ไม่พึงประสงค์ ครอบคลุมถึงความสามารถในการอดทนเพื่อรอคอยความสำเร็จในอนาคต ผู้เรียนจะมีเป้าหมายอยู่ในใจทำให้สามารถพากเพียรเพื่ออนาคตได้

2) **การมีแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้** หมายถึง ลักษณะของผู้เรียนที่มีความปรารถนาจะศึกษาเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ จึงมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียน ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค และมีความมุ่งมั่นสูงที่จะนำพาตนไปสู่เป้าหมายที่ได้ตั้งใจไว้

3) **การมีนิสัยรักการอ่าน** หมายถึง การที่ผู้เรียนแสดงออกถึงความสนใจในการแสวงหาความรู้ต่างๆ ด้วยการอ่าน โดยมีความรู้สึกเชิงบวกต่อการอ่านและมีการปฏิบัติเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง มีความสนใจใฝ่เรียนรู้ด้วยการอ่าน อ่านอย่างสม่ำเสมอ และมีเจตคติที่ดีต่อการอ่าน

1.11.2.3 จิตลักษณะตามสถานการณ์ (Psychological States) คือ ลักษณะทางจิตใจภายในของบุคคลที่เป็นผลมาจากการผสมผสานระหว่างคุณลักษณะเดิมภายในตนเองกับสถานการณ์แวดล้อมรอบตัวบุคคล ซึ่งเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในตนจะสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์หรือข้อมูลที่ได้รับ ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วย การรับรู้ความสามารถตนเอง เจตคติต่อการใฝ่เรียนรู้ และความเชื่ออำนาจในตน

1.11.2.4 อิทธิพลจากคำสอนทางศาสนาอิสลามที่ส่งเสริมการเรียนรู้ หมายถึง การที่นักศึกษาได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนทางศาสนาอิสลาม อันมีที่มาจากอัลกุรอาน และอัลหะดีษ และนำมาเป็นแรงหนุนทางศรัทธาให้เกิดพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ ครอบคลุมการแสวงหาองค์ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อจะได้นำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมต่อไป

1.12 ข้อจำกัดของการวิจัย

1.12.1 การวิจัยนี้ออกแบบเพื่อศึกษาโครงสร้างความสัมพันธ์ จึงเน้นการศึกษาปัจจัยในระดับสาเหตุอย่างเป็นระบบในแนวกว้าง โดยเน้นบริบทของผู้เรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งแน่นอนว่าปัจจัยในเชิงสาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วและไม่สามารถย้อนกลับไปแก้ไขเปลี่ยนแปลงอดีตได้ จึงควรนำปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลมาพัฒนาเป็นแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ในระดับนโยบายของสถาบันการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้สำหรับการศึกษาคั้งต่อไป

1.12.2 การวิจัยนี้ได้เพิ่มตัวแปรอิทธิพลคำสอนศาสนา ร่วมวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษาสาขาอิสลามศึกษา ซึ่งโดยพื้นฐานของนักศึกษาในหลักสูตรอิสลามศึกษาจะได้รับการเน้นย้ำให้มีความเคร่งครัดในการนำบทบัญญัติทางศาสนามาปฏิบัติ ดังนั้นเมื่อปรากฏข้อคำถามที่ถามระดับความเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลคำสอนศาสนาต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้ของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างจึงแสดงความคิดเห็นในลักษณะที่เป็นทิศทางเดียวกับคำสอนทางศาสนาที่ได้รับรู้และมักเล่าที่จะให้ข้อมูลสภาพการปฏิบัติที่แย้งจากข้อพึงปฏิบัติจากคำสอนศาสนา จึงส่งผลให้อิทธิพลของตัวแปรอื่นๆ ที่ปรากฏในโมเดลเกิดสถานะไม่เสถียรตามไปด้วย ผลการศึกษาในบริบทที่ศึกษานี้จึงมีความแตกต่างจากโมเดลสมมติฐานเล็กน้อย

1.12.3 การวิจัยนี้มีข้อจำกัดในการเก็บข้อมูล เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากตัวแปรที่ใช้ในการศึกษามีจำนวนมากและโมเดลมีขนาดใหญ่ ทำให้ข้อคำถามในแบบสอบถามมีจำนวนค่อนข้างมาก และเนื่องจากธรรมชาติของข้อมูลได้มาจากกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายกัน ทำให้ปรากฏผลว่าตัวแปรทั้งหมดสามารถอธิบายปัจจัยเชิงเหตุในระดับที่ต่ำ